

**TURUN
YLIOPISTO**

Finlandismer i skolelevers språkbruk

En jämförelse av Åboland, Nyland och Österbotten

Jenna Danielsson

Avhandling pro gradu

Examensprogrammet för språkinlärning och språkundervisning, Nordiska språk

Institutionen för språk- och översättningsvetenskap

Humanistiska fakulteten

Åbo universitet

December 2023

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

Avhandling pro gradu

Examensprogrammet för språkinläring och språkundervisning, Nordiska språk

Jenna Danielsson

Finlandismer i skolelevers språkbruk. En jämförelse av Åboland, Nyland och Österbotten

Antal sidor: 63 s., bilagor 17 s.

Ämnet för min avhandling är finlandismer i skolelevers språkbruk på årskurs 4 och 9. Syftet är att kartlägga i vilken utsträckning eleverna behärskar de utvalda finlandismerna samt utreda vilka skillnader som framkommer i svaren mellan olika årskurser och orter.

Mitt material består av 142 svar från en enkätundersökning, varav 43 är från Kimitoön, 77 från Borgå och 22 från Jakobstad. Enkäten gäller fennicismerna samt övriga finlandismer som ofta förekommer på finlandssvenska orter. Den omfattar 21 frågor, inklusive frågor om bakgrundsfakta. Frågorna är av flera olika slag: flervalfrågor, öppna frågor, översättningsfrågor och frågor om ordböjning. Undersökningen är primärt kvantitativ men har också kvalitativa inslag. Resultaten diskuteras med utgångspunkt i de olika finlandismer som testas i enkäten. Hypotesen är att informanterna från årskurs 9 generellt har tillägnat sig fler finlandismer än informanterna från årskurs 4 och att informanterna från Kimitoön känner till finlandismerna mest av alla eftersom enkäten ursprungligen utarbetades för en studie av finlandismer på Kimitoön.

Mina resultat bekräftar det som kommit fram i tidigare undersökningar men inte fullständigt. Till en viss grad är finlandismerna som testas vanliga på alla de undersökta områdena men mot min hypotes är det informanterna från Borgå som är mest bekanta med dem. Skillnaden mellan resultaten från Borgå och Kimitoön är dock minimala medan informanterna från Jakobstad är mindre bekanta särskilt med vissa av finlandismerna. Detta visar hur det kan finnas t.o.m. avsevärda skillnader i bruket av enskilda finlandismer på olika områden, vilket bl.a. beror på att andra språk och dialekter påverkar det talade språket i olika hög grad. Att engelskan har en stark ställning syns tydligt i svaren. Därutöver visar resultaten att vissa finlandismer kunde karaktäriseras som regionala eftersom de förekommer mer på vissa områden än andra.

Ett annat betydande resultat är skillnaden mellan årskurserna. Här stämmer min hypotes, dvs. att informanterna från årskurs 9 har avsevärt fler finlandismer i sitt språkbruk än informanterna från årskurs 4.

Ämnesord: finlandism, fennicism, lånord, språkbruk, finlandssvenska

Innehåll

1 Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	5
1.2 Material och metod	6
1.3 Avhandlingens disposition	7
2 Finlandismer	8
2.1 Definitioner av finlandismer	8
2.2 Kategorisering av finlandismer	9
2.2.1 Indelning av finlandismer enligt acceptans	11
2.2.2 Indelning av finlandismer enligt språkvårdens möjligheter att påverka dem	12
2.2.3 Indelning av finlandismer enligt ursprung	13
2.3 Fennicismer	13
3 Språkförhållanden och språklig variation inom Svenskfinland	16
3.1 Områden inom Svenskfinland	16
3.1.1 Åboland	16
3.1.2 Nyland	17
3.1.3 Österbotten	18
3.2 Dialekter, slang och ungdomsspråk	19
3.2.1 Finlandssvensk slang	21
3.2.2 Ungdomsspråk	23
4 Material och metod	24
4.1 Enkät som metod	24
4.2 Genomförandet av enkätundersökningarna	26
4.2.1 Enkätens struktur	26
4.2.2 Utvärdering av analysverktyget på grundval av resultaten	27
5 Analys	29
5.1 Resultaten från Kimitoön	29

5.1.1	Svaren och svårighetsgraden	30
5.1.2	Skillnader hos åk 4 och åk 9	37
5.2	Resultaten från Borgå	38
5.2.1	Svaren och svårighetsgraden	39
5.2.2	Skillnader hos åk 4 och åk 9	45
5.3	Resultaten från Jakobstad	46
5.3.1	Svaren och svårighetsgraden	46
5.3.2	Skillnader hos åk 4 och åk 9	53
5.4	Jämförelse mellan orterna	54
5.4.1	Regionala fennicismer	55
5.4.2	Årskurs 4	57
5.4.3	Årskurs 9	58
6	Sammanfattande diskussion	59
	Litteratur	61
	Bilagor	64
	Bilaga 1. Enkät	64
	Lyhennelmä	74

1 Inledning

Finlandismer, och särskilt underkategorin fennicismer, är ett intressant språkligt fenomen. I min kandidatavhandling (Danielsson 2021) utförde jag en undersökning som handlade om finlandismer hos skolelever på Kimitoön, vilket ledde till intresseväckande resultat om användningen av finlandismer i Åboland. Nu har jag utvidgat studien i min kandidatavhandling genom att inkludera en jämförelse med Nyland och Österbotten. Alla de tre områdena har städer som är tvåspråkiga med svenska som majoritetsspråk eller som har en stor svenskspråkig minoritet. Det finns flera orter som är jämförbara med varandra men i min undersökning fokuserar jag på Kimitoön, Borgå och Jakobstad.

För svenskan på tvåspråkiga områden är det kännetecknande att ord och fraser som är påverkade av finska ofta inlänas i det lokala språket. Dessa inlänade språkliga element ingår i det som mer allmänt kallas för finlandismer. Så kallade fennicismer är vanliga i finlandssvenska miljöer där de flesta även förstår finska. Särskilt vanligt är det att yngre personer använder fennicismer och andra finlandismer eftersom de ofta talar ungdomsspråk och slang. På grund av detta är skolelever i två olika åldersgrupper ett utmärkt undersökningsobjekt för finlandismer med fokus särskilt på fennicismer.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med min avhandling pro gradu är sålunda att undersöka bruket av finlandismer med tyngdpunkt på fennicismer hos skolelever från Åboland, Nyland och Österbotten. I undersökningen koncentrerar jag mig på två svenskspråkiga skolor på varje område. Informanterna är elever från årskurserna 4 och 9 (i fortsättningen åk 4 och åk 9). Avsikten är att jämföra resultaten områdesvis.

Det finns många olika slags finlandismer som kan undersökas på olika språkliga nivåer. Jag kommer som framgått att fokusera främst på fennicismer som är finlandismer med finskt ursprung. I min undersökning analyserar jag huvudsakligen ordval men gör också vissa observationer gällande ordböjning.

Det primära syftet är att analysera vilka finlandismer som används mest på de tre områdena. Vissa finlandismer behärskas i olika utsträckning beroende på informanternas ålder och vid dem diskuterar jag hur detta syns i resultaten. Det sekundära syftet är att utreda vilka

skillnader som framkommer hos elever från olika områden. Min hypotes är att åk 9 från varje område behärskar finlandismerna bättre och att eleverna från Åboland är mest bekanta med finlandismerna i fråga. Eftersom jag använde enkäten också i min kandidatavhandling som riktades till elever på Kimitoön (Danielsson 2021) innehåller den sannolikt vissa regionala finlandismer som möjligtvis inte är lika bekanta på andra områden. Sådana skillnader mellan olika områden är intressanta eftersom ett flertal företeelser, såsom andra språk och dialekter, kan påverka språkbruket på de tre områdena som undersöks.

Mina forskningsfrågor är följande:

- I vilken utsträckning behärskar eleverna de utvalda finlandismerna?
- Vilka skillnader framkommer mellan eleverna i åk 4 och åk 9?
- Vilka skillnader framkommer mellan de tre områdena?

Den första frågan handlar om hur åk 4 och 9 behärskar ett antal utvalda finlandismer. Mer precist gäller den vilka ord eleverna väljer bland givna bjudord i flervalsfrågor och vilka ersättningsord för finlandismerna i fråga de använder i sitt eget språkbruk. I några frågor testar jag också hur eleverna böjer ord.

Med den andra frågan vill jag utreda vilka skillnader som framkommer i svar från olika årskurser. Kan man se klara skillnader som beror på ålder? Den tredje frågan fokuserar på skillnader områdesvis. Vid den vill jag få svar på vilka skillnader det finns i svaren beroende på elevernas hemort. Också huruvida eleverna från något av de tre områdena behärskar finlandismerna avsevärt bättre än eleverna från de två andra områdena är intressant att undersöka.

1.2 Material och metod

Jag undersöker finlandismerna i elevernas språkbruk med hjälp av en enkät. Enkäten bygger på finlandismer som är högfrekventa på svenskspråkiga områden. Som stöd för att bedöma finlandismerna använder jag *Finlandssvensk ordbok* (Hällström-Reijonen & Reuter 2008). Enkäten består av olika typer av frågor men mestadels flervalsfrågor eller öppna frågor. Den finns bifogad som bilaga i slutet av avhandlingen.

Enkäten använde jag, som framkommit, också i min kandidatuppsats och då deltog 43 elever från Kimitoön (åk 4 och 9) i undersökningen (Danielsson 2021). Samma enkät har jag nu använt i denna fortsatta studie för att kunna jämföra användningen av finlandismer på bästa möjliga sätt. Jag skickade sålunda enkäten till skolor i Borgå och Jakobstad; för Kimitoön utnyttjar jag svaren som jag fått tidigare. Informanterna från Borgå och Jakobstad är från årskurs 4 och 9 som i materialet från Kimitoön. Antalet nya svar är 99, varav 77 är från Borgå och 22 från Jakobstad. Allt som allt har min enkät sålunda besvarats av 142 informanter. Att antalet svar varierar mellan områden kan påverka forskningens generaliserbarhet. Deltagandet i undersökningen var frivilligt och de etiska principerna har tagits i beaktande.

Min undersökning är övervägande kvantitativ men har delvis kvalitativa drag. Resultaten från enkätundersökningen behandlas med utgångspunkt i de olika finlandismer som testas i enkäten. Närmare information om material och metod ges i kapitel 4.

1.3 Avhandlingens disposition

I avsnitt 2 redogör jag för bakgrund och teoretiska utgångspunkter som är relevanta för min studie. Jag presenterar finlandismer ur olika perspektiv och ger en översikt av finlandssvensk slang samt ungdomsspråk. I avsnitt 3 presenterar jag Svenskfinland samt de tre områden som studeras i undersökningen. Kapitel 4 behandlar enkät som undersökningsmetod. I avsnitt 5 analyserar jag sedan mina resultat från enkätundersökningen. I det sista kapitlet, kapitel 6, sammanfattar jag de viktigaste resultaten från min undersökning. I slutet av avhandlingen finns enkäten som jag använt för att samla in material som bilaga.

2 Finlandismer

I detta kapitel presenterar jag de viktigaste begreppen inom det område jag undersöker, framför allt finlandismer och fennicism. Därtill diskuterar jag vad finlandssvensk slang och ungdomsspråk är och vilka drag som är kännetecknande för dem.

2.1 Definitioner av finlandismer

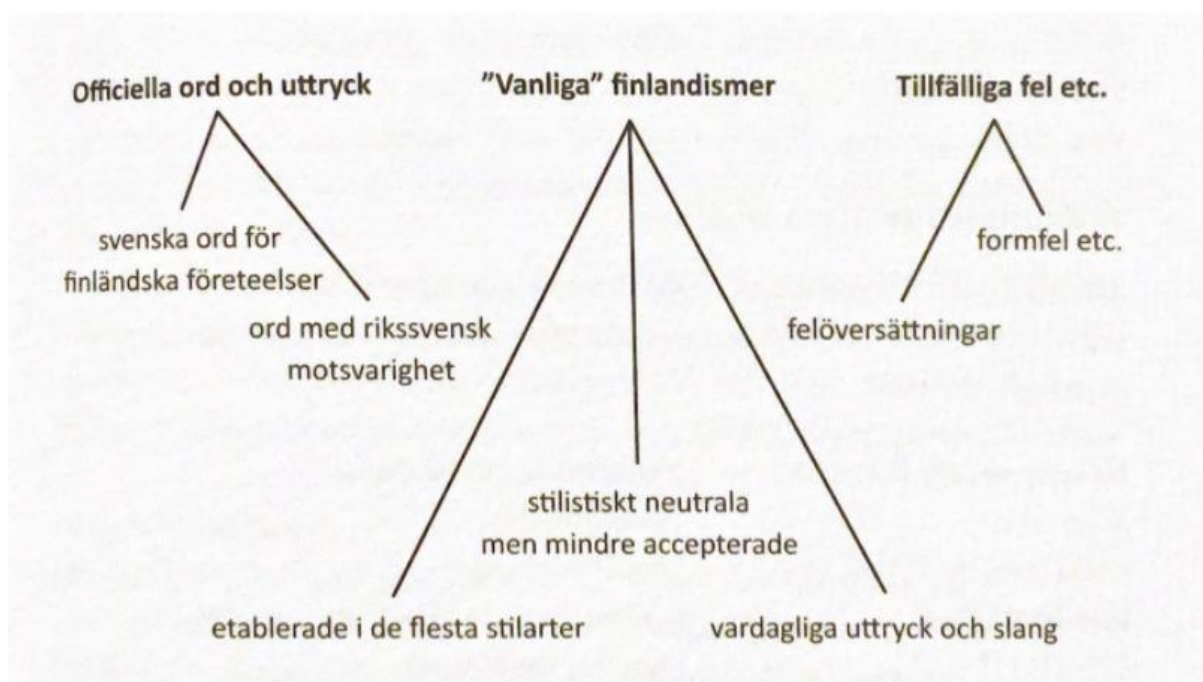
Det finns rikligt av olika definitioner för begreppet *finlandism*. Om man slår upp termen i Svenska Akademiens ordböcker (SAOB 1924, SAOL 2015 & SO 2021) definieras den som uttryck som är typiska för finlandssvenskan, finlandssvenska språkdrag i rikssvenskan (t.ex. *råddig*) och finlandssvenska språkegenheter. Alla dessa tre definitioner är snarlika. Samma tanke ligger bakom Melins (1986:80) definition då hon konstaterar att finlandismer ofta definieras som språkdrag som avviker från standardnormen i Sverige. Reuter (2014:14) specificerar att finlandismer är ord eller uttryck som mestadels används i Finland eller som har en annan betydelse i Finland än i Sverige. Grundprincipen i af Hällström-Reijonens (2012) definition är densamma men hon definierar begreppet djupare och mer specifikt. Enligt henne är en finlandism ett ord, en fras eller en struktur som antingen endast används i finlandssvenska varieteter av svenska eller som har en annan betydelse jämfört med i svenskan i Sverige (a.a.:79). Ord och uttryck som är mer frekventa i finlandssvenskt standardspråk eller regionala varieteter i Finland jämfört med sverigesvenska faller också under begreppet finlandism. Utöver detta är det kännetecknande för finlandismer att man ofta måste ha kunskaper i finska för att förstå dem.

De flesta finlandismer finns på ord- och frasnivån, men de förekommer även inom morfologi, syntax, uttal, semantik och pragmatik (af Hällström-Reijonen 2012:79). Finlandismer på ord- och frasnivån, det vill säga lexikala finlandismer, beror ofta (men inte alltid) på kontakt med finska. Till exempel *kiva* 'trevlig' och *juttu* 'sak' är exempel på detta. Syntaktiska finlandismer kan exempelvis handla om felaktig användning av den relativa partikeln *var* i stället för *där* i enlighet med finska (t.ex. *landet *var/där han bor*). Morfologiska finlandismer kan i sin tur bero på genuskillnader som leder till avvikande böjning (t.ex. substantiven *en nummer* och *ett botten*). (af Hällström-Reijonen 2012:79.)

Som Reuter (2014: 14–15) konstaterar har finlandismer olika ursprung. En del har uppkommit spontant inom det finlandssvenska standardspråket medan andra har sitt ursprung i de finlandssvenska dialekterna, till exempel *rosk* 'skräp' och *råddig* 'stökig'. Trots det är de flesta finlandismer resultatet av någon typ av finskt inflytande, exempelvis direkta lån som ovan nämnda *kiva* ('trevlig') eller konstruktioner som är översättningslån eller påverkade av finskan, t.ex. *det är skäl att* 'det finns skäl att' som motsvarar finskans *on syytä*.

2.2 Kategorisering av finlandismer

Det finns flera sätt att gruppera finlandismer och härnäst presenterar jag några av dem. Reuter (2014) indelar finlandismer enligt deras status och användbarhet med hjälp av schemat i figur 1. Indelningen omfattar tre olika kategorier: officiella ord och uttryck, vanliga finlandismer och tillfälliga fel och liknande.

Figur 1. Indelning av finlandismer enligt Reuter (2014:23).

Till den första kategorin med officiella ord och uttryck räknas svenska ord för finländska företeelser (till exempel *sjukförsäkringskort*, fi. *sairasvakuutuskortti*; *merkonom*, fi. *merkonomi*; *läroplikt*, fi. *oppivelvollisuus*; *yrkeshögskola*, fi. *ammattikorkeakoulu*) och ord

med en annan motsvarighet i rikssvenska (till exempel *personbeteckning*/rsv. *personnummer* fi. *henkilötunnus*, *sjukskötare*/rsv. *sjuksköterska* fi. *sairaanhoitaja*, *arbetspension*/rsv. *inkomstpension* fi. *työeläke*).

Den andra kategorin med vanliga finlandismer indelar Reuter (2014) i tre undergrupper: finlandismer etablerade i de flesta stilarter, stilistiskt neutrala men mindre accepterade finlandismer och vardagliga uttryck och slang. Den första undergruppen finlandismer som är etablerade i de flesta stilarter utgörs av svenska ord för finländska företeelser som *boboll* (fi. *pesäpallo*), *memma* (fi. *mämmi*) och *knackorv* (fi. *nakki*) samt ord som fyller luckor i ordförrådet, exempelvis *talko* 'frivilligt arbete' och *hemma från* (fi. *jostain kotoisin*). I denna grupp ingår också arkaismer, dvs. äldre språkdrag (*abiturient*, fi. *abiturienti*; *vedlider*, fi. *puuvaja*) och övriga ord som *småkusin* 'sysling' fi. *pikkuserkku*; *gravgård* 'begravningsplats, kyrkogård' fi. *hautausmaa* och *markera* 'räcka upp handen' fi. *viitata*. I samma kategori placerar Reuter undergruppen stilistiskt neutrala men mindre accepterade finlandismer. Hit hör de flesta finlandismerna. Denna grupp är även den öppnaste eftersom finlandismer från kategorin *tillfälliga fel* överförs till den kontinuerligt. Gruppen innehåller en mängd gamla finlandismer som *batteri* 'värmeelement' fi. *patteri*, *hålla* 'behålla' fi. *pitää* och *hur många* 'vilken i ordningen' fi. *kuinka monennes*. Dessutom hör avvikande former, till exempel *storabror* ('storebror'), hemma här. Bland de avvikande formerna finns också vissa avvikande böjningsformer som enligt både Reuter (2002) och Bergroth (1992:61–62) är kännetecknande för finlandssvenska. Hit hör exempelvis *ett botten* i stället för *en botten* och *en nummer* i stället för *ett nummer*. De flesta lån och översättningslån från finska är mindre accepterade finlandismer, till exempel *juttu* 'grej', *kokko* 'brasa', *tarra* 'klistermärke', *hamna att göra något* 'bli tvungen'. Undergruppen vardagliga uttryck och slang består slutligen av ord som är lämpliga i dagligt talspråk men inte i andra stilarter. Gränsen mellan slang och vardagliga uttryck är relativt öppen. Exempel på slangord är *kaveri* 'kompis', *hurja* 'fantastisk', *håsa* 'skynda' och på vardagliga uttryck *acku* 'ladbart batteri', *kiva* 'bra, kul', *roskis* 'soptunna' och *vessa* 'toa'. (Reuter 2014:22–29.)

Den tredje kategorin, det vill säga tillfälliga fel, innehåller formfel och felöversättningar som inte ändå kan betraktas som finlandismer i sig. Denna grupp betecknar avvikelser från allmänsvenskt språkbruk som ofta kan leda till missförstånd eftersom den finlandssvenska och rikssvenska betydelsen skiljer sig avsevärt åt. Exempel på detta är ord som har förskjutet betydelseinnehåll, *fast* i betydelsen 'åtminstone' (fi. *vaikka*), *hämta* i betydelsen 'ha/ta med

sig' (rsv. *söka*/fi. *tuoda*) och *laga* i betydelsen 'göra, tillverka' (fi. *tehdä*). Enligt Reuter har finskan här kunnat fungera som så kallat "konserveringsmedel" och bidragit till att vissa ord av svenskt ursprung har bevarats eller fått nytt betydelseinnehåll i finlandssvenskan pga. att det finns direkta motsvarigheter på finska. I vissa fall kan det handla om s.k. ping-pong-lån, dvs. svenska ord som har lånats in i finskan, fått en ny eller utvidgad betydelse och sedan lånats in tillbaka i finlandssvenskan. Exempel på detta är *kanister* 'dunk' och *länk* 'träningsskiva'. I andra fall kan det vara fråga om ett äldre svenskt eller nordiskt ord eller ord ur dialekter som har lånats in i finskan, exempelvis *rosk* 'skräp, sopor' fi. *roska* och *tossor* 'mjuka skor' fi. *tossut*. (Reuter 2014:22–29.)

2.2.1 Indelning av finlandismer enligt acceptans

Indelningen av finlandismer utifrån graden av acceptans inom språkvården är den andra kategoriseringen jag vill diskutera här. Af Hällström-Reijonen (2010:287) påpekar att alla finlandismer egentligen är likvärdiga som språkliga resurser, också fennicismerna trots att de är ord på finska. Bergroth (1913:134–135), som såg mer restriktivt på finlandismer, ansåg däremot att i synnerhet fennicismerna bör undvikas. Även om den finlandssvenska språkvården också i dag ser användningen av finlandismer som något som borde undvikas påpekar den samtidigt att det finns skillnader i acceptans. Vissa finlandismer är mer accepterade än andra. (af Hällström-Reijonen & Reuter 2008:9.)

De finlandismer som språkvården accepterar är enligt af Hällström-Reijonen (2010:287) ord som har ställning som officiella ord och uttryck, ord som fyller luckor i ordförrådet, ord som berikar språket på något sätt och ord i vardagliga sammanhang samt oegentliga finlandismer, det vill säga svenska ord för finländska företeelser. Exempel på sådana accepterade finlandismer är *kiva* 'kul' och *kräfta* 'fiska kräftor'.

Finlandismer som inte accepteras av språkvården är ord och uttryck som har en direkt motsvarighet i rikssvenskan eller inte kan förstås utan kunskaper i finska. Exempel på detta är *kona* som står för 'kopplingspedal' och *ens* 'åtminstone' av finskans *edes*. Ord som betyder något annat i finlandssvenskan än i rikssvenskan (t.ex. *soda* 'bikarbonat', rs. *natriumkarbonat*) samt prepositioner, böjningsformer och andra grammatiska företeelser som används på ett annat sätt än i svenskan (t.ex. plur. *videon* istället för *videor*) hör också till finlandismer som inte accepteras. (af Hällström-Reijonen 2010:287.)

Reuter och af Hällström-Reijonen (2008:9) påpekar att finlandismer som är officiella ord och uttryck samt ord som fyller luckor i ordförrådet kan accepteras i stilistiskt neutrala texter. Även om finlandssvenskar, ifall de så själva önskar, kan använda mer vardagliga ord i sina rätta sammanhang eller för att berika språket avråder språkvården enligt af Hällström-Reijonen (2010:287) ändå i regel från användning av finlandismer.

2.2.2 Indelning av finlandismer enligt språkvårdens möjligheter att påverka dem

I den tredje kategoriseringen som af Hällström-Reijonen (2010:291–298) tar upp indelas finlandismer i tre grupper enligt språkvårdens möjligheter att påverka dem: fast förankrade finlandismer, finlandismer som förefaller öka och finlandismer som kan ha påverkats av språkvården.

Med fast förankrade finlandismer avser af Hällström-Reijonen (2010:291–292) sådana finlandismer som kommer att finnas kvar trots språkvårdens försök att motverka dem. Alla fast förankrade finlandismer har det gemensamt att de har ett stöd i finskan, är semantiskt lätta och stilistiskt neutrala, känns svenska och är svåra för finlandssvenskar att lära sig undvika. Ett exempel på en finlandism med alla ovannämnda egenskaper är ordet *ännu* i finlandssvensk betydelse (dvs. *ännu* i betydelsen 'dessutom' eller 'redan' i stället för 'alltjämt'). Samtidigt kan finlandismer i denna grupp vara identitetsstärkande ur en ideologisk synvinkel. Detta är t.ex. fallet vid kulturord som *julgubben* 'jultomten' och *talko* 'gemensamt frivilligt arbete'.

Kategorin finlandismer som förefaller öka är s.k. stabila finlandismer som har ökat i användning under en viss period. Oroväckande exempel som af Hällström-Reijonen (2010:294–295) nämner i detta sammanhang är finlandismer som kan räknas som direkta språkfel i sverigesvenskan, till exempel partikeln *att* i satsfläta (*En sak som jag ännu tycker att är värd att berätta om är att amerikanerna har sagoböcker som luktar*) som har ökat i användning fastän den borde undvikas. Här har språkvården ingen märkbar påverkan trots att den anser att man borde sky finlandismerna i fråga.

Den sista gruppen kallar af Hällström-Reijonen (2010:296) för finlandismer som kan ha påverkats av språkvården. Man kunde enligt henne möjligtvis tala om påverkbara finlandismer eftersom de verkar ha minskat i användning. Det klaraste exemplet på detta är *förverkliga* (fi. *toteuttaa*) som förekommer ofta i texter från år 1975 men nästan inte alls i texter från år 2005.

2.2.3 Indelning av finlandismer enligt ursprung

Den sista indelningen som jag tar upp är särskiljandet av finlandismer enligt ursprung. I avsnitt 2.1–2.1.2 nämnde jag att fennicismerna är finlandismer som har sitt ursprung i finskan. Men också andra språk har bidragit till finlandismer, t.ex. tyska, ryska, engelska och latin. (Reuter 2014:14–20.) Som namnet anger har germanismer (*bygel* 'klädhängare') tyskt ursprung och russicismerna (*karonka* 'akademisk fest') ryskt ursprung. Finlandismer med engelskt ursprung kallas för anglicismer och några exempel på dem är *filis* 'känsla' och *brand* 'varumärke'. I fråga om finlandismer från latinet är *krapula* 'bakfylla' ett bra exempel.

Vissa finlandismer har dialektalt ursprung medan andra är självständiga finlandismer som har utvecklats mer allmänt inom finlandssvenska varieteter (af Hällström-Reijonen 2012:80). Bland finlandismer finns också så kallade arkaismer, dvs. ord som inte längre används i det svenska standardspråket. Exempel på detta är *flere*, *abiturient* och *framom*. Vissa arkaismer kan finnas kvar i sverigesvenskan men med förändrad betydelse. Till exempel betyder ordet *barberare* sannolikt inte 'skäggklippare' som i Finland när det används i Sverige. (Reuter 2014:16.)

Sammanfattningsvis kan finlandismer sålunda kategoriseras på flera olika sätt: enligt status eller användbarhet (2.1), acceptans (2.1.1), språkvårdens möjligheter att påverka dem (2.1.1) eller ursprung (2.1.3). Härnäst fokuserar och redogör jag närmare för fennicismerna, som tangerats ovan i diskussionen om acceptans samt ursprung. Fennicismerna står som framkommit i fokus i min empiriska undersökning.

2.3 Fennicismerna

Trots att finlandismer undersökts mycket och fennicismerna alltsomoftast då nämnts, har de sällan stått i undersökningarnas mittpunkt. Som det kommit fram ovan är fennicismerna en underkategori av finlandismer, finlandismer med finskt ursprung. De består bl.a. av allmänna finska ord som oftast används utan översättning i finlandssvenska, till exempel *tarra* 'klistermärke' och *juttu* 'grej'. Till fennicismerna räknas även översättningslån som till exempel *kurabyxor* 'regnbyxor' eller *skolningstillfälle* 'utbildning'. (Reuter 2014:14–26, af Hällström-Reijonen 2012:64.)

Strandberg, Gooskens & Schüppert (2021:7–10) indelar fennicismer i tre huvudgrupper: lånord, översättningslån och semantiska lån. Direkta lånord är mycket vanliga i finlandssvenska och kan bestå av såväl substantiv och adjektiv som verb, till exempel *håsa* 'skynda sig', *kiva* 'trevlig' och *tavara* 'sak, föremål'. Fennicismer är vanliga eftersom de flesta finlandssvenskar kan båda de inhemska språken och därför känner igen orden lätt. Finlandssvenskar verkar samtidigt vara rätt väl medvetna om denna typ av finlandismer och undviker dem därför vid behov, till exempel när de interagerar med någon från Sverige.

Översättningslån hör som framkommit också till finlandssvenskarnas språkbruk. Det handlar ofta om ord i vardagliga situationer såsom *bakbänk* i stället för rs. *baksäte* (från fi. *takapenkki*), *skolning* i stället för *utbildning* eller *kurs* (från fi. *koulutus*) och *franska potatisar* i stället för rs. *pommes frites* (från fi. *ranskanperunat*). Språkbrukarna kan vara mindre medvetna om användningen av sådana fennicismer eftersom de är svårare att identifiera dem då de ser svenska ut. (Strandberg, Gooskens & Schüppert 2021:7–10.)

Den tredje typen av fennicismer är semantiska lån, dvs. ord, ofta verb, med en förändrad eller även utvidgad betydelse på grund av finsk påverkan. Här gäller samma som vid översättningslån: språkbrukarna är inte nödvändigtvis medvetna om att de använder semantiska fennicismer. Ett exempel är användningen av verbet *söka* (fi. *etsiä*) i betydelsen 'hämta' (fi. *hakea*). (Strandberg, Gooskens & Schüppert 2021:7–10.)

Fastän attityderna till fennicismer är lite negativare än mot finlandismer i övrigt, har användningen av dem ökat hos yngre generationer, särskilt i informella sammanhang. De har alltså blivit en del av den svenska som talas i Finland. (Strandberg, Gooskens & Schüppert 2021:10.)

Detta visar också Melin-Köpilä (1996:76–78) som analyserar elevtexter på svenska från olika orter i Finland. Hon konstaterar att rent finska ord inte är särskilt vanliga i skrift medan ordlån förekommer i hennes undersökning av skolelever på åk 7 och 9. I hennes material från Åbo och Lovisa finns det en del fennicismer i elevtexterna men inte alls i materialet från Närpes. Fennicismer förekommer oftare hos de äldre eleverna, se tabellen i figur 2. Några vanliga fennicismer som Melin-Köpilä nämner ingår också i min enkät; *karkki*, *kaveri*, *pakko på*, *roskis* och *kiva*.

Årskurs	M-hamn	Närpes	Åbo	Lovisa	B-borg	Totalt
7	-	-	2	3	9	14
9	-	-	7	4	1	12
II	-	-	2	2	1	5
Summa	-	-	11	9	11	31

Figur 2. Resultaten från Melin-Köpiläs undersökning (1996:77).

3 Språkförhållanden och språklig variation inom Svenskfinland

I detta kapitel presenterar jag Svenskfinland och de områden som ingår i min undersökning (3.1). Jag diskuterar också dialekter, dvs. redogör för typiska drag för språkbruket på de områden som ingår i min undersökning samt diskuterar slangens och ungdomsspråkets anknytning till finlandismerna (3.2).

3.1 Områden inom Svenskfinland

Finlands tvåspråkiga områden är belägna vid kusten och kallas ibland för Svenskfinland. Där har den svensktalande befolkningen till övervägande del varit bosatt sedan medeltiden. Kustområdet består i syd av remsan Nyland, Egentliga Finlands skärgård och Åland och i väster av en nordligare kuststräcka i Österbotten. (Uppslagsverket 2022b) Alla de tre landskapen i min undersökning ligger vid kusten och är en del av Svenskfinland.

Under 1930-talet fanns det totalt 96 svensk- eller tvåspråkiga orter i Finland. I mitten av 1950-talet var de 91. Sedan dess har antalet sjunkit märkbart på grund av kommunsammanslagningar och inkorporeringar. På 1970-talet fanns det 25 tvåspråkiga kommuner med svensk majoritet och 18 tvåspråkiga kommuner med svensk minoritet. 15 kommuner var då enspråkigt svenska. I början av 2010-talet återstod det bara tre enspråkigt svenska kommuner, 12 kommuner med svensk majoritet och 18 kommuner med svensk minoritet. I dag bor de flesta svenskspråkiga i Finland på orter där svenska är i minoritetsställning men detta kan delvis förklaras med huvudstadsregionens betydelse för bosättningen. (Saarela 2021:16.)

Nedan presenterar jag först alla de tre områden som är centrala i min undersökning och berättar sedan närmare om de tre städerna som undersökningen utfördes i.

3.1.1 Åboland

Åboland är en allmän benämning som används när man talar om de svenskspråkiga skärgårdsområdena i Egentliga Finland. Det är en av de ekonomiska regionerna i landskapet Egentliga Finland. Tidigare bestod Åboland av flera kommuner men sedan 2009 omfattar Åboland bara Kimitoöns kommun och Pargas stad. Åbolands kärnområde är en tvåspråkig

region och andelen svenskspråkiga är totalt 58,4 %. (Uppslagsverket 2022c, Statistikcentralen 2022.)

Min kandidatavhandling gällde endast Kimitoön och dess två svenskspråkiga skolor.

Kimitoön är en tvåspråkig skärgårdskommun som ligger mellan Åbo och Helsingfors. Då man använder uttrycket Kimitoön syftar man på hela kommunen, i vilken Kimito, Dragsfjärd och Västanfjärd ingår. Invånarantalet är 6609 (31.12.2022), varav majoriteten (67,5 %) är svenskspråkig och minoriteten (28,7 %) finskspråkig. Resten av invånarna (3,8 %), har något annat modersmål. (Kemiönsaari – Kimitoön 2022.)

Den språkliga situationen gör att Kimitoön erbjuder grundläggande utbildning på båda inhemska språken. På Kimitoön finns två finska skolor, en lågstadieskola och en grundskola. Allt som allt finns det fem svenskspråkiga skolor på Kimitoön, varav tre är lågstadieskolor, en är en grundskola och en är en högstadieskola. Förskolor finns det sex av. Tre av dem är svenskspråkiga, en är finskspråkig och två är tvåspråkiga med olika grupper för svenska och finska. (Kemiönsaari – Kimitoön 2022.) Efter grundskolan är möjligheterna till fortsatta studier på finska begränsade eftersom det bara går att studera på svenska, antingen vid gymnasiet KÖG eller yrkesskolan Axxel.

Barn och ungdomar umgås mycket över språkgränserna både på skol- och fritiden vilket beror på de korta avstånden mellan skolorna. Skolskjutsen och kommunens fritidsverksamhet är gemensam för alla barn oberoende språk.

Då båda de inhemska språken möts i vardagen blir de påverkade av varandra. Det svenska språket på Kimitoön präglas mycket av finlandismer, inklusive fennicism, och en del av dem är lokala (exempelvis *rundi* 'köra runt med fordon', *det haittar ingenting* 'det gör ingenting' och *keular* 'kör på bakhjulet med mopeden') (Danielsson 2021).

3.1.2 Nyland

Nyland är ett av Finlands landskap och ligger vid kusten vid Finska viken. Det är klart Finlands invånarmässigt största landskap med huvudstadsregionen och en hel del andra städer. Landskapet, som består av 26 kommuner, är indelat i fyra ekonomiska regioner: Helsingfors, Raseborg, Borgå och Lovisa. Fastän bara en rätt liten andel av hela befolkningen är svenskspråkig (bara 7,5 %), finns det kommuner som har svenska som majoritetsspråk, till exempel Raseborg och Ingå. De flesta kommunerna är tvåspråkiga, och vissa kommuner har

en mycket jämn språklig språkfördelning, till exempel Hangö och Lovisa. Det här ligger även som grund för mitt val av orter inom Nyland. (Uudenmaanliitto.fi, Uppslagsverket 2022a, Statistikcentralen 2022.)

Borgå ligger öster om Helsingfors och som namnet anger hör staden till Borgåregionen. 2021 var Borgås folkmängd 51 247 (31.12.2022), och invånarantalet har vuxit ständigt under de senaste åren. Borgå är en tvåspråkig stad med en finskspråkig majoritet (64 %), en svenskspråkig minoritet (28,8 %) och en andel andra språk på 7,3 %. (Statistikcentralen 2022.)

På grund av Borgås tvåspråkiga befolkningsstruktur är utbildningsmöjligheterna omfattande. Redan inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen finns det i Borgå 21 kommunala daghem (nio tvåspråkiga, nio finskspråkiga och tre svenskspråkiga daghem) samt nio privata daghem (två tvåspråkiga, fem finskspråkiga, ett svenskt och ett engelskt daghem). Svenskspråkiga grundskolor finns det åtta av, varav en är en enhetsskola med både låg- och högstadium. Dessutom finns det en högstadieskola. Finska lågstadieskolor finns det elva av, två högstadieskolor och en enhetsskola. Man kan även delta i grundläggande konstundervisning i Borgå konstskola på båda inhemska språken. För fortsatta studier finns det två gymnasier i Borgå, ett för var sitt språk. Man kan därtill studera vid Borgå medborgarinstitutet samt vid vuxenlinjen vid det finska gymnasiet. Staden erbjuder också yrkeshögskoleutbildning inom Haaga-Helia och Laurea men den sker bara på finska. (Porvoo – Borgå 2023.)

3.1.3 Österbotten

Österbotten är ett landskap beläget i västra Finland, som ligger vid Bottenhavets kust. Centralorten är den tvåspråkiga staden Vasa men i min undersökning ingår en annan tvåspråkig kommun, Jakobstad. Österbotten är indelat i fyra ekonomiska regioner: Jakobstad, Vasa, Kyroland och Sydösterbotten. Österbotten har fortfarande en svenskspråkig majoritet (50,4 %). Landskapet omfattar 14 kommuner, varav 11 kommuner är tvåspråkiga med svenska som majoritetsspråk, till exempel Jakobstad, Kristinestad, Närpes och Nykarleby. (Uppslagsverket 2022d, Statistikcentralen 2022.)

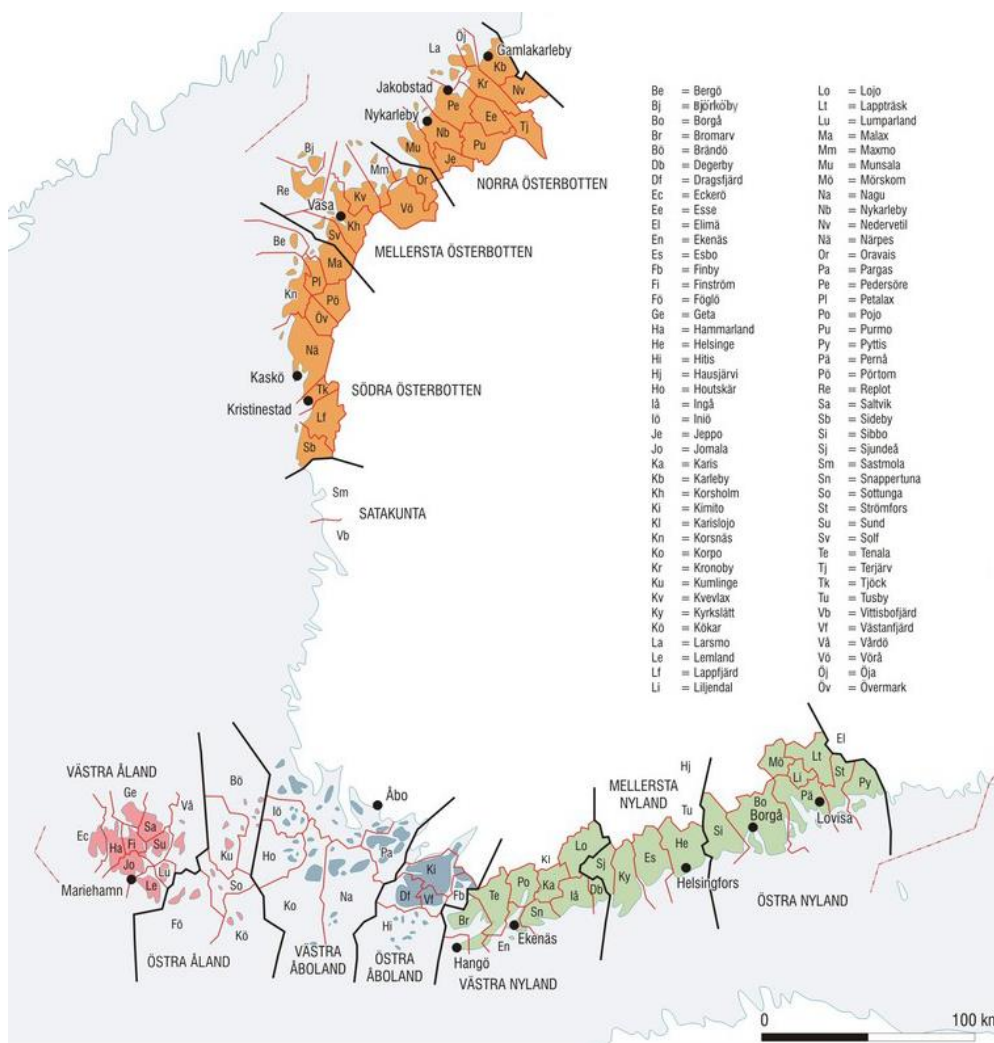
Jakobstad är en stad nära havet med cirka 19 066 invånare (31.12.2020), varav majoriteten är svenskspråkig (56 %) och minoriteten finskspråkig (34 %) och 10 % talar övriga språk. (Statistikcentralen 2022.)

Eftersom Jakobstad är en tvåspråkig kommun finns det skolor på båda inhemska språken såsom på de andra orterna i min undersökning. Det finns 11 kommunala daghem, både finsk- och svenskspråkiga. Inom den grundläggande utbildningen finns fem svenskspråkiga skolor medan de finskspråkiga skolorna är allt som allt fyra till antalet. Därtill finns det en språkbadsskola i Jakobstad. Möjligheter för vidareutbildning finns i form av gymnasier och yrkesutbildning. Det finns två gymnasier, ett för var sitt språk. Vid yrkesskolan Optima för unga och vuxna sker utbildningen mestadels på svenska men vuxenutbildning ges på båda språken. Inga högskolor finns på området; de närmaste ligger i Vasa där utbildningen ges på båda inhemska språken. (Pietarsaari – Jakobstad 2023.)

3.2 Dialekter, slang och ungdomsspråk

Typiskt för de svenskspråkiga områdena i Finland är att det talas många olika dialekter, vilket också gäller de områden som ingår i mitt material. Vanligen definieras begreppet *dialekt* som en geografiskt begränsad varietet av ett språk (Ivars 2015:13). Enligt Nationalencyklopedin är en dialekt en ”språkvariant som talas av invånarna inom ett avgränsat geografiskt område, t.ex. ett landskap”. Dialektala drag kan finnas på alla olika språkliga nivåer: uttal, böjningsformer, ordförråd och meningsbyggnad. Dialekter finns eftersom språket förändras på olika sätt på olika platser. (Institutet för de inhemska språken 2022a, b, c.) Olika områden har därför ofta egna dialekter med egna typiska drag. Vissa dialekter existerar sida vid sida med finskan och finlandismer är vanliga drag i dem. Strukturellt varierar avståndet mellan dialekt och standarsspråk och troheten till dialekterna beror på avståndet till standardspråkets normcentrum i Helsingfors. Om det handlar om trakter med starkt avvikande dialekter kan man anpassa sig genom att bli *bidialektal*. Som språkbrukare väljer man då att tala dialekt eller standardspråk beroende på vem man talar med, vad man talar om och var man är. Det är viktigt att identifiera vilka tillfällen som kräver en viss typ av svenska; genom att välja dialekt eller standarsspråk visar man respekt. Om man strävar efter trovärdighet talar man samtidigt ofta standarsspråk eftersom det låter mer professionellt. Dialekt används mera i vardagliga situationer. (Ivars 2015:26–27, 38.)

I dag talas svenska dialekter i fyra regioner i Finland: i Åboland, i Nyland, på Åland och i Österbotten. Inom regionerna brukar man indela de svenska dialekterna vidare i tio mindre dialektområden, se figur 3. (Språkinstitutet 2022b.)

Figur 3. Finlands svenska dialektområden © Magdalena Lindberg (Svenska litteratursällskapet i Finland 2022)

Det finns några viktiga dialektgränser inom Svenskfinland. Den viktigaste av dem är den som indelar dialekterna i två huvudgrupper: *nordfinländska* och *sydfinländska* dialekter.

Indelningen fastslogs 1894 och gränsen drogs mellan Houtskär och Korpo i Skärgårdshavet i sydväst. Till den nordfinländska gruppen räknas Österbotten, Åland samt västra och södra Åboland. Till den sydfinländska gruppen räknas övriga Åboland och Nyland. (Ivars 2015:70.)

Kännetecknande för åboländska dialekter är en långt gången dialektsplittring som förklaras av att Åboland är en mötesplats för nyländska, åländska och österbottniska dialekter (Ivars

2015:221). På ordnivån som har störst vikt i min undersökning har inflytandet från finskan varit betydande. Fennicismerna är därför vanliga bland invånarna i Åboland. Exempel på detta som Ivars (2015) nämner är *sjärårdalkå* alltså *skördetalko* (fi. *talkoot*), *onspalvat* alltså *ungsstekt* (fi. *palvattu*) och *pärå/pära* alltså *ändan* (fi. *perä*) (Ivars 2015:260.).

Nyland är administrativt indelat i västra och östra Nyland, och dialektgränsen delar som Ivars (2015:275) konstaterar ”Ingå itu: gränsen går från råmötet mellan Karis, Lojo och Ingå i norr och ut i havet mellan öarna Jakob Ramsjö och Skjämmö i sydväst”. Dialektområdena i Nyland har sina egna särskiljande drag. Finskan har inte lika starkt påverkat nyländska dialekter som åboländska men de vanligaste fennicismerna används också i Nyland. I de inspelningar Ivars (2005) utgår från är det tunnslätt med finska drag men till exempel följande förekommer: prepositionsfrasen *i kasår* ’i högar’ (fi. *kasa*), substantivet *kelor* ’rullar’ (fi. *kelata*, *kela*) och adjektivet *aika* ’stor, kraftig’. Uttalet har finskan däremot klart påverkat i Nyland. (Ivars 2015:339–340, 323.)

Om Österbotten sägs det ofta att varje ort har sina egen dialekt, åtminstone på något sätt. På kustlandet talas det 30 lokala dialekter som dock inte alla är tillräckligt olika för att räknas som helt egna dialekter. (Ivars 2015:76.) Finskan har likaså här haft viss inverkan på dialekten. En del dialekter talas med en accent som påminner mer om finskan än svenskan, men många påminner mer om svenskan i Sverige. (Ivars 2015:82.) Österbottniska språkdrag som Ivars nämner är ordbetoning, uttal, genusdistinktion och vokalbortfall som beror på nära kontakt med finska, till exempel betoningen av ordet *kusin*. Vissa fennicismerna förekommer också klart: *horja* ’förskräcklig’ (fi. *hurja*) och *månto* ’grop’ (fi. *monttu*). (Ivars 2015:90–91, 139, 376.)

Härnäst diskuterar jag slang och ungdomsspråk, som också spelar en viktig roll i finlandssvenskt språkbruk och delar många språkdrag sinsemellan trots att det inte är fråga om helt samma språkliga fenomen.

3.2.1 Finlandssvensk slang

Finlandssvensk slang är komplicerat att definiera eftersom själva ordet *slang* inte har en entydig definition och inte heller *finlandssvensk* är lätt att avgränsa entydigt. En definition av slang är fackspråk som talas av ett samfund, t.ex. regional slang eller yrkesslang (Forsskåhl 2015:47). Forsskåhl (2015:47) beskriver finlandssvensk slang som ord och fraser som

används till en viss grad av vissa grupper av finlandssvenska talare men som inte kan räknas som standardspråk. Karakteristiskt för slangord och slangfraser är att de är stilistiskt informella och att talare ofta gör medvetna val när de använder slang. Kotsinas som har undersökt också finlandssvensk slang påpekar att finska ord på grund av kontakten mellan finska och svenska självklart lånas in som slangord i det finlandssvenska ungdomsspråket (Falk & Reuter 1999). Även Forsskåhl (2015:47–48) konstaterar att finlandssvensk slang genom historien har präglats av lokal språkkontakt. Man kunde därför beskriva finlandssvensk slang som en kombination av svenska och finska som dessutom innehåller inslag av olika dialekter och andra språk. Fastän slang ofta förknippas med ungdomar är det dock inget som bara ungdomarna använder.

Slang har funnits länge. Det är inte alls omöjligt att den allra tidigaste slangen uppstod i Åbo någon gång mellan 1200–1640-talet då den första skolan och det första universitetet grundades. Till exempel ordet *krapula* 'baksmälla' från latinet kan vara slangord från den tiden. Under 1900-talet fram till i dag har slangord i första hand hämtats från båda de inhemska språken, men vissa enstaka ord kommer också från ryska, tyska eller engelska. Finskans inflytande har ökat gradvis och redan efter 1970-talet användes rent standardfinska ord i finlandssvensk slang. Fennicismen är därför ett typiskt drag i finlandssvensk slang i dag. Exempel på finska ord i slangen är till exempel *kecka* 'hitta på', *piilolinser* 'kontaktlinser', *kaveri* 'kamrat', *kiva* 'trevlig', *kova* 'häftig' och *huippu* 'toppen'. (Forsskåhl 2015:48–59.)

Det förekommer emellertid avsevärda regionala och lokala skillnader inom den finlandssvenska slangen. Finska, engelska och gamla sverigesvenska ord är etablerade i den men också dialekter har sin inverkan på den lokala slangen. Trots att en hel del slangord på finskdominerande områden är från finska, handlar slang inte bara om förfinskning eftersom kopplingen mellan slang och dialekt är starkare på svensksdominerade orter. (Forsskåhl 2015:55–58.)

I dag talar finlandssvenska ungdomar slang dagligen och på så sätt är språket mer levande än tidigare. Forsskåhl (2015:59) konstaterar dock att "2010-talets finlandssvenska slang ger intryck av att gå mot en minskad diversitet och därmed tvärtemot den allmänneuropeiska trenden med ökad språklig mångfald". Invandarspråk syns i ringa grad i finlandssvensk slang men multietniska ord tillägnas ändå i ökande grad. I dag talas slang oavsett situationen och

det har blivit en mer vardaglig språkform inom alla åldersgrupper. (Forsskåhl 2015:52–53, 58–59, Falk & Reuter 1999.)

3.2.2 Ungdomsspråk

Enligt professor Ulla-Britt Kotsinas är ungdomsspråk, som namnet anger, det språk som är utmärkande för ungdomar i 14–17-års åldern och den språkform som används oftast när ungdomar talar sinsemellan. (Falk & Reuter 1999.) Först och främst brukar två företeelser uppmärksammas i ungdomsspråket: ”dålig” artikulation, med kontraktioner och reduktioner som till exempel i *ska re* ’skall det’, och ”torftigt” ordförråd med ord som saknar innehåll och funktion, bland annat svordomar och slangord (t.ex. *ba, va, liksom*). (Kotsinas 2007:11.)

Ungdomarnas språkbruk utvecklas kontinuerligt eftersom de tillägnar sig ord från sociala medier, internet, tv- och dataspel samt olika applikationer. Nya ord bildas även på många sätt. Det kan handla om förkortningar av gamla ord (som till exempel *app* från *applikation*), ord med bakgrund i något annat språk (till exempel finlandismer) eller begrepp för nya fenomen. Samhället blir alltmer mångdimensionellt, och ungdomar talar ofta flera olika språk under dagen med familj, kompisar respektive nätkontakter, vilket också avspeglas i deras språkbruk. (Falk & Reuter 1999.) Karakteristiskt för ungdomsspråket är också användning av slang, som i sin tur innehåller ord från andra dialekter och andra ord med olika ursprung, såsom finlandismer och anglicismer. Också på grund av detta är det just unga som är målgruppen för min undersökning, precis som i min kandidatavhandling (Danielsson 2021).

4 Material och metod

I detta kapitel redogör jag för hur jag har gått tillväga vid materialinsamlingen och utvärderar processen samt undersökningsmetoden. I avsnitt 4.1 presenterar jag enkät som metod och i avsnitt 4.2 diskuterar jag själva genomförandet av enkäten.

4.1 Enkät som metod

Som i min kandidatavhandling (Danielsson 2021) har jag samlat in det empiriska materialet med hjälp av en enkät. Enkäten är, bortsett från några mindre förändringar och utelämnningar, densamma som jag i kandidatavhandlingen använde i min studie av åk 4 och åk 9 på Kimitoön. Det som utgör grunden för min undersökning är sålunda dels finlandismer med betoning på fennicismer som är typiska för det talade och skrivna lokalspråket på Kimitoön, dels några allmänna finlandismer från *Finlandssvensk ordbok* (2008). Som i kandidatavhandlingen är undersökningens målgrupp skolelever och materialet är insamlat i skolklasser. Detta innebär att min enkät å ena sidan är en gruppenkät och å andra sidan en postenkät.

Vid utarbetandet av enkätundersökningen fungerade Trosts (2007) riktlinjer för enkäter som stöd. Frågorna i enkäten består av flervalsfrågor, öppna frågor, översättningsfrågor och frågor som gäller ordböjning. I de flesta frågorna skulle informanterna bland ett antal bjudord välja det ord som de använder själv, men vid vissa ord gavs flera svarsalternativ. I några öppna frågor skulle de korrigera språket till bättre svenska eller skriva finska ord på svenska. I den sista frågetypen skulle de böja utvalda ord (*nummer, botten*). Enkäten finns bifogad i sin helhet i bilaga 1.

Enligt Trost (2007) talar man om en enkät om frågorna besvaras av informanten själv. Huvudtyperna av enkäter som Trost nämner är grupp- och postenkäter. Gruppenkäter är riktade till flera personer och distribueras t.ex. just i skolor eller på andra ställen där många är samlade. Då har informanterna en möjlighet att ställa frågor om undersökningen eller själva enkäten, vilket gör det möjligt för forskaren att motivera varför hen vill få svar på vissa frågor, vilket är viktigt. Fördelen med gruppenkäter är att de vid behov lätt kan kombineras med intervjuer. Däremot skickas postenkäter, som namnet anger, oftast med post eller numera alternativt via e-post. Postenkäter kan även utgöras av gallupar som skickas för att kartlägga

hur nöjda kunder är med en viss service eller produkt, det vill säga enkäter om kundtillfredsställelse. (Trost 2007:10.) I mitt fall är enkäten både en grupp- och postenkät eftersom den besvarats i skolor men på grund av de rådande omständigheterna under pandemin har skickats via e-post i stället för att jag skulle ha besökt skolorna personligen.

Enkätundersökningar består av flera faser. Man måste göra åtminstone följande (Trost 2007:12):

1. Bestämna syftet med undersökningen.
2. Fundera på målgruppen och urvalet.
3. Forma enkäten och frågorna.
4. Börja med insamlingen av materialet och förutsäga möjliga svar.
5. Analysera svaren.

Det finns flera typer av frågor som kan ställas i en enkät. Hit hör sakfrågor (faktafrågor), attityd- eller åsiktsfrågor, tabellariska frågor, frågor med svarsalternativ (flervalsfrågor) och retrospektiva frågor.

Vid sakfrågor är det svararens bedömning som efterfrågas eftersom det inte är fråga om åsikter utan fakta. En särskild typ av sakfrågor är de som gäller bakgrundsfakta för enkäten, till exempel frågor om informanternas ålder eller kön.

Till skillnad från sakfrågor handlar attityd- eller åsiktsfrågor ofta om den svarandes egen syn på något. Då väljer de som svarar bland några svarsalternativ det som stämmer bäst för dem. Svarsalternativen kan vara av typen av *ofta/ibland/aldrig* eller *instämmer helt/instämmer inte alls*.

Avsikten med tabellariska frågor är att få fram statistiska resultat. Flervalsfrågor kan vara antingen öppna eller icke-öppna. I öppna frågor får informanterna skriva in sina svar helt fritt medan de i icke-öppna frågor måste välja bland givna alternativ. Alternativen kan vara enkla *ja* eller *nej* -svar eller mera komplicerade alternativ under rubriker av typen *Välj det rätta alternativet*. Frågorna i min enkät är mestadels tabellariska frågor.

Den sista typen av frågor, retrospektiva frågor, bör helst undvikas i enkäter. De är alltså frågor som är flertydiga och kan därför behöva intervjuer som stöd för att kunna tolka svaren bättre. På grund av tidsbrist kan man sällan intervjua informanter samtidigt som enkätundersökningen sker och därför är det svårt att hänga med i informanternas tankegång endast genom retrospektiva frågor. (Trost 2007:67–80.)

4.2 Genomförandet av enkätundersökningarna

Antalet informanter som deltagit i min undersökning är rätt stort (142 totalt) men fler informanter skulle ha varit önskvärt för att kunna generalisera resultaten mer eftersom cirka 20 informanter per årskurs eller område utgör bara en liten del av gruppen i fråga.

Informanterna, med undantag av Kimitoön, var dock inte lätta att hitta pga. tid- eller resursbrist i skolorna jag kontaktade. Enda kravet för städerna som jag kontaktade var att de skulle vara tvåspråkiga. För Österbottens del var den ursprungliga tanken att undersöka elever från Vasa. När det inte lyckades kontaktade jag skolor i Närpes men fick även ett negativt svar därifrån. Jakobstad kunde däremot lyckligtvis ställa upp. I Nyland tänkte jag ursprungligen undersöka Hangö. Efter negativa svar från såväl Hangö, Kyrkslätt, Ingå som Ekenäs fick jag till slut ett positivt svar från Borgå om deltagande i min undersökning.

Enkäten finslipades innan den skickades vidare till skolorna i Borgå och Jakobstad. De förändringar som jag gjorde i enkäten var att utelämna frågor som riktar sig mer till ett visst kön eller har en stark dialektal färgning. Till exempel frågan om finlandismerna *keular* och *mopo* raderades ur enkäten eftersom *keular* kunde ha tolkats som en lokal finlandism på Kimitoön och *mopo* är ett könsinriktat ord och därför inte stod i undersökningens centrum (jfr. Danielsson 2021).

4.2.1 Enkätens struktur

Frågetyperna i enkäten var flervalsfrågor, öppna frågor, översättningsfrågor och frågor som handlar om ordböjning.

I de fem flervalsfrågorna fick informanterna se bilder på klädesplagg (*munkjacka/huppare*, *jeansen/farkkun*, *keps/lippis*, *linnen/toppin* och *mjukisbyxor/lökärin*) och välja det svarsalternativ som motsvarar deras språkbruk. Det fanns också möjlighet att tillägga ett eget ord som inte fanns med bland bjudorden. En del av flervalsfrågorna gällde andra ord än

klädesplagg: *papperskorg* och motsvarande finlandism *roskis* samt ordparen *toalett/ vessa*, *kompis/kaveri*, *sak/juttu* och *godis/karkki*. Informanterna skulle prioritera det ord som lät mest korrekt enligt deras eget språkbruk.

I de öppna frågorna som följde efter flervalsfrågorna skulle informanterna skriva fyra satser på bättre svenska, dvs. standardsvenska. Meningen med dessa frågor var att mäta om eleverna känner igen finlandismerna i satserna och kan ersätta dem med standardsvenska ord.

Den följande frågetypen kallar jag för översättningsfrågor även om de också är öppna frågor. Dessa frågor fokuserade på fennicismer som del av en sats som informanterna skulle översätta till svenska.

Den sista frågetypen ordböjning testade slutligen om eleverna kan böja substantiven *nummer* och *botten* korrekt enligt rätt genus i standardspråket.

Figur 4 nedan illustrerar hur frågorna såg ut i enkäten (för hela enkäten, se bilaga 1).

4.2.2 Utvärdering av analysverktyget på grundval av resultaten

Enkäten fungerade bra med tanke på avsikten. Den var elektronisk i och med att jag använde analysverktyget Webropol (<https://new.webropolsurveys.com/>). Systemet är lätthanterligt och man kan även göra enkäten visuellt tilltalande. I analysen är det lätt att jämföra, sortera och även lämna obeaktade vissa svar vid behov. Webropol erbjuder därtill färdiga tabeller och diagram som jag utnyttjar i presentationen nedan.

Länken till enkäten skickades till skolornas rektorer som sedan förmedlade den till lärarna i klasserna som deltog i undersökningen. Det var lyckat att så många till slut kunde delta. Inga problem dök upp, svaren kom in som förväntat. På grund av den rådande coronapandemin genomfördes undersökningen fullständigt på distans. Även om jag erbjöd elektroniskt stöd kunde informanterna varken ställa frågor direkt gällande enkäten eller hela undersökningen. Med anledning av detta kan informanterna ha missförstått vissa anvisningar. Det är även möjligt att informanterna har trott att de ska välja finlandismen bland de givna alternativen även om andra alternativ var möjliga.

- Godis
- Karamell
- Karkki

Hur böjer du följande ord?

18. *

- Ett nummer - numret - nummer - numren
- En nummer - nummem - numror - numroma

19. *

- Ett botten - bottnet - botten - bottnen
- En botten - bottnen - bottnar - bottnarna

20. Skriv de finska orden på svenska. *

Du måste vara tarkka nu. *

Vi hade en jättekiva dag. *

Det där var nolot. *

Det var inte så paha som jag trodde. *

Figur 4. Exempel på frågor i enkäten.

5 Analys

I detta kapitel besvarar jag mina forskningsfrågor och drar slutsatser utifrån svaren. Det jag sökt svar på är hur väl informanterna behärskar de valda fennicismerna och övriga finlandismerna i enkäten, vilka skillnader man kan se mellan informanterna från åk 4 och åk 9 och vilka skillnader som finns mellan informanter från olika områden.

Utvidgningen av kandidatavhandlingen (Danielsson 2021) innebär att resultaten från Kimitoön jämförs med resultaten från Borgå och Jakobstad. Allt som allt deltog 142 elever i undersökningen. Informanterna är elever på åk 4 och 9; de är alltså i åldern 9–12 år och 14–15 år. Närmare information ges i tabell 1.

Tabell 1. Informanter i undersökningen.

Informanter i undersökningen	Orter			Totalt
	Kimitoön	Borgå	Jakobstad	
Åk 4	16	28	11	55
Åk 9	27	49	11	87
Totalt	43	77	22	142

I de följande avsnitten analyserar jag resultaten från enkätundersökningen i den ordning som de olika frågetyperna presenterades i enkäten, dvs. flervalsfrågor, öppna frågor, översättningsfrågor och frågor som handlar om ordböjning (se avsnitt 4.2.1). Jag inleder med att diskutera resultaten från Kimitoön och behandlar sedan Borgå och Jakobstad i tur och ordning.

5.1 Resultaten från Kimitoön

Svaren som jag samlade in för min kandidatavhandling (Danielsson 2021) ingår som framkommit nu också i denna utvidgade undersökning. Informanterna och resultaten från Kimitoön som diskuteras nedan är sålunda desamma som i kandidatavhandlingen.

Sammanlagt 43 elever från åk 4 och 9 på Kimitoön deltog i min undersökning 2021. Av dem gick 16 informanter på åk 4 och 27 på åk 9. Könsfördelningen på åk 4 var jämn med 8 flickor

och 8 pojkar. Situationen var densamma på åk 9, 13 flickor och 13 pojkar. En informant valde ”annat alternativ” i fråga om könstillhörighet.

5.1.1 Svaren och svårighetsgraden

Jag inleder med att diskutera hur informanterna från båda årskurserna behärskar de valda fennicismerna samt andra finlandismer och drar slutsatser om svårighetsnivån utgående från svaren. Analysen följer som påpekats ovan samma ordning som i enkäten.

De första frågorna i enkäten var flervalsfrågor om olika klädesplagg som presenterades ovan i avsnitt 4.2.1. Tanken bakom dessa frågor var att kartlägga om eleverna föredrar finlandismer eller standardsvenska ord i sitt eget språkbruk. Svaren från både åk 4 och åk 9 presenteras i tabell 2 nedan.

Som tabellen visar har eleverna från åk 4 valt finlandismen bland svarsalternativen i fyra frågor av fem om klädesplagg. I åk 9 varierar svaren mer eftersom informanterna har valt finlandismen i tre frågor av fem. I vissa frågor har majoriteten valt finlandismen, till exempel vid *toppin*, *lippis* och *huppare/huppari*. I andra frågor är situationen den motsatta. I åk 9 har exempelvis 74 % valt *jeansen* i stället för *farkkun* och 63 % *mjukisbyxor* i stället för *lökärin*.

Tabell 2. Svaren hos åk 4 och åk 9 (Kimitoön) vid ord för kläder. De standardsvenska orden är skrivna i fet stil.

	Finlandism (antal/andel)		Standardsvenskt ord (antal/andel)		Övriga ord (antal/andel)	
	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9
huppare/huppari - munkjacka	9/56,3 %	26/96,3 %	1/6,3 %	0/0 %	6/37,4 %	1/3,7 %
farkkun - jeansen	12/75 %	7/25,9 %	3/18,8 %	20/74,1 %	1/6,2 %	0/0 %
lippis - keps	14/87,5 %	26/96,3 %	1/6,3 %	1/3,7 %	1/6,2 %	0/0 %
toppin - linnen	12/75 %	17/63 %	0/0 %	6/22,2 %	4/25 %	3/14,8 %
lökärin - mjukisbyxor	1/6,3 %	0/0 %	7/43,8 %	17/63 %	8/49,9 %	10/37 %

Frågan om *munkjacka* fick mera spridda svar i åk 4 (se diagram 1 nedan). Finlandismen *huppare/huppari* valdes av majoriteten men en del valde anglicismen *hoodie* i stället för ett svenskt svarsalternativ.

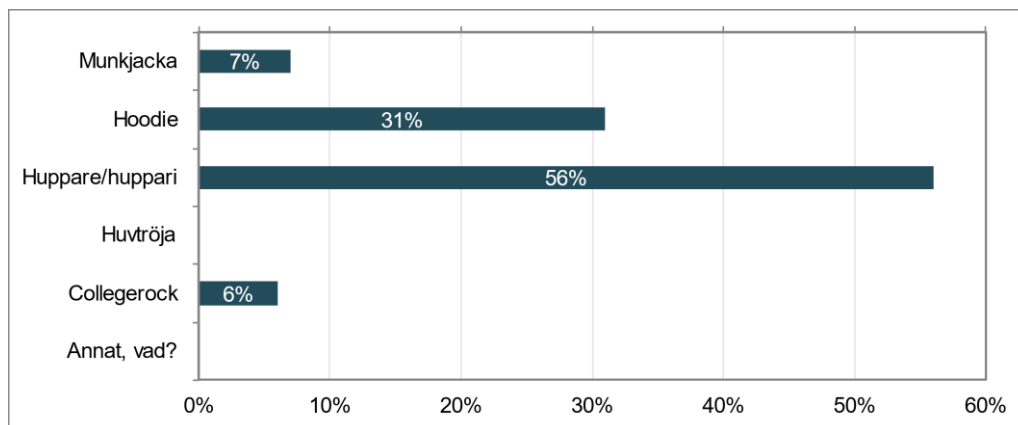

Diagram 1. Fördelningen av svar vid ord för 'munkjacka' (åk 4, Kimitoön)

Den enda frågan där åk 4 valde det standardsvenska ordet i stället för en finlandism var klädesplagget *mjukisbyxor* (diagram 2). Svaren på frågan är emellertid utspridda: 44 % av informanterna svarade *mjukisbyxor*, 19 % *mjukisar* eller *mysbyxor* och 6 % anglicismen *sweats*. 6 %, valde alternativet *Annat, vad?* och föreslog ordet *byxor*. Att bara 6 % valde fennicismen *lökärin* kan möjligtvis förklaras av att ordet är obekant eller att det standardsvenska ordet upplevs som naturligtast.

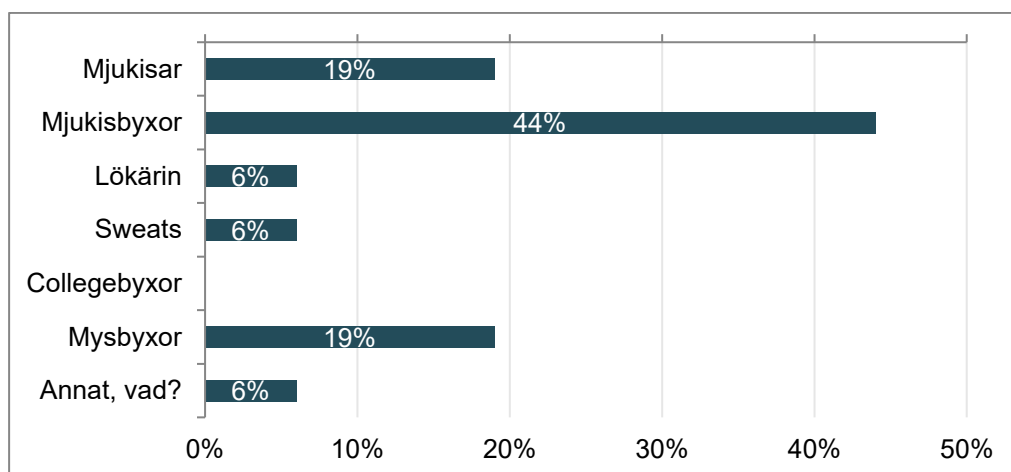

Diagram 2. Fördelningen av svar vid ord för 'mjukisbyxor' (åk 4, Kimitoön)

Vid samma fråga hade ingen från åk 9 valt fennicismen *lökärin*. Man kan därmed dra slutsatsen att *lökärin* är obekant också för niorna. Majoriteten, 63 %, valde *mjukisbyxor*, 26 % *mjukisar* och 11 % skrev in ett eget förslag under alternativet *Annat, vad?* Samtidigt föreslog vissa nior en annan fennicism, *pieruverkkarit*, och anglicismen *sock pants*.

De fem följande flervalsfrågorna handlade om andra vanliga finlandismer för olika fenomen. I de här frågorna valdes finlandismen i 3 frågor av 5 av fyroarna. 81 % valde till exempel *roskis* med och 56 % *karkki*. Åk 9 var mer samstämmiga eftersom de valde finlandismen i 4 fall av 5. De finlandismer som valdes av en klar majoritet av niorna är *roskis* (96 %), *vessa* (78 %) och *kaveri* (59 %). En mer detaljerad översikt presenteras i tabell 3 nedan.

Tabell 3. Svaren hos åk 4 och åk 9 (Kimitoön) vid några vanliga finlandismer. De standardsvenska orden är skrivna i fet stil.

	Finlandism (antal/andel)		Standardsvenskt ord (antal/andel)		Övriga ord (antal/andel)	
	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9
roskis - papperskorg	13/81,3 %	26/96,3 %	1/6,3 %	0/0 %	2/12,4 %	1/3,7 %
vessa - toalett	7/43,8 %	21/77,8 %	1/6,3 %	2/7,4 %	8/49,9 %	4/14,8 %
kaveri - kompis	7/43,8 %	16/59,3 %	6/37,5 %	7/25,9 %	3/18,7 %	4/14,8 %
juttu - sak	6/37,5 %	13/48,2 %	7/43,8 %	14/51,9 %	3/18,7 %	0/0 %
karkki - godis	9/56,3 %	14/51,8 %	7/43,7 %	12/44,5 %	0/0 %	1/3,7%

Som diagram 3 visar är finlandismen *vessa* och anglicismen *wc* de mest populära svaren i fråga om 'toalett' hos åk 4. Båda alternativen fick jämnt medhåll med 44 % var av svaren. Understödet för anglicismen *wc* kan förklaras med ordets vanlighet då toaletter på offentliga platser oftast är märkta med WC på skyltar.

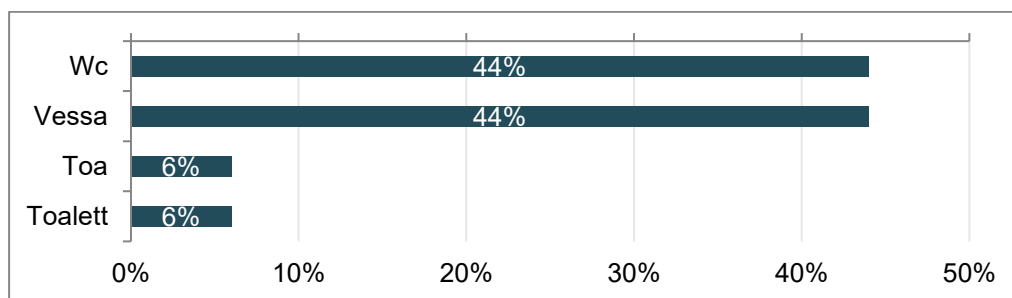

Diagram 3. Fördelningen av svar vid ord för 'toalett' (åk 4, Kimitoön)

Ett annat exempel på denna frågetyp är ord för 'kompis' hos åk 4. Finlandismen *kaveri* används mest (44 %) men även de standardspråkliga alternativen *kompis* (37 %) och *vän* (19 %) är vanliga. *Kamrat* kanske uppfattas som gammalmodigt eftersom ingen valde det. Såsom i finskan (*kaveri*–*ystävä*) finns det en nyansskillnad mellan orden *kompis* och *vän*. Bilden i enkäten kan möjligtvis här påverka informanternas värdering av ordet.

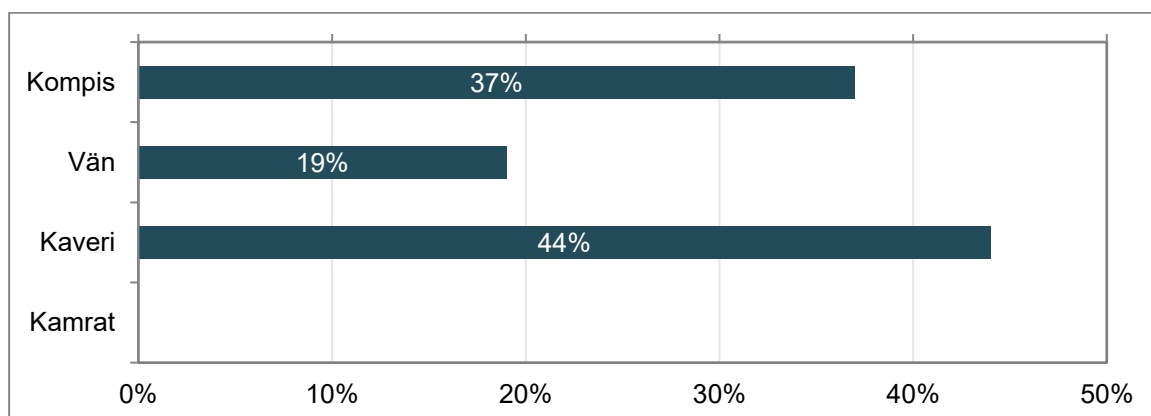

Diagram 4. Fördelning av svar vid ord för 'kompis' (åk 4, Kimitoön)

Följande frågetyp i enkäten var öppna frågor där informanterna skulle korrigera satser genom att byta ut finlandismerna mot standardsvenska ord. Satserna och exempel på korrigeringsförslag visas i tabell 4.

Tabell 4. Satserna i korrigeringsuppgiften.

Satser	Finlandism	Korrigeringsförslag
1. Det är pakko på att fara nu	pakko på	Jag måste fara nu
2. Jag har många keikkor nästa vecka	keikkor	Jag har - mycket/många saker att göra nästa vecka - många gig/uppträdanden nästa vecka
3. Det haittar ingenting	haittar	Det gör ingenting
4. Är du muka(mas) sjuk	muka(mas)	Är du faktiskt sjuk

Informanterna i åk 4 upplevde denna öppna fråga som svår; många svarade *vet inte*. Åk 9 klarade däremot uppgiften väl, endast 5 svarade *vet inte*.

På åk 4 lyckades bara två informanter korrigera satsen *Det är pakko på att fara nu* rätt. Sex informanter korrigerade satsen fel och åtta visste inte hur den ska korrigeras. I de felaktiga svaren nämns ordet *packa* flera gånger. Informanterna har alltså tolkat *pakko* som *packa*. Detta är också den enda satsen som majoriteten av åk 9 inte lyckades korrigera rätt: 13 informanter korrigerar satsen helt korrekt, 13 fel och en vet inte. En del av informanterna föreslår ordformen *måst* i stället för skriftspråksformen *måste*, vilket är nästan rätt. Andra har tänkt att *pakko på* har något med brådska att göra alltså att det är bråttom att fara. Totalt är fennicismen *pakko på* i sats 1 således mindre bekant än flera andra finlandismer i enkäten.

Den följande satsen *Jag har många keikkor nästa vecka* var en aning lättare. I åk 4 korrigerades den rätt av 9 informanter medan 3 svarade fel och 4 inte kände igen uttrycket *keikkor*. I lokalspråket på Kimitoön betyder *en keikka* något program som är på kommande eller ärenden som måste skötas (jfr fi. *Juttu*). *Keikka* kan dock också tolkas som ett uppträdande eller en spelning enligt dess huvudbetydelse i finska. I svaren har de flesta ändå ersatt *många keikkor* med *många saker*. En informant har intressant nog ersatt den aktuella fennicismen med en annan fennicism: *keikor* > *juttun*, som har samma betydelsen som *keikka*. Tanken är rätt men korrigeringen är inte på standardsvenska. För åk 9 del finns det inget speciellt att kommentera här, majoriteten kände till *keikkor*.

Vid sats 3, *Det haittar ingenting*, har flera från åk 4 trott att finlandismen *haittar* motsvarar verbet *hittar* i standardspråket. Fördelningen av svar var emellertid ganska jämn: 6 svarade rätt, 5 fel och 5 visste inte. Inte heller här finns det något speciellt att kommentera gällande åk 9.

Den sista satsen, *Är du muka(mas) sjuk*, var också svår för åk 4. Bara 4 informanter korrigerade satsen rätt, 6 fel och 6 visste inte. En del har tolkat satsen som att någon är mycket, skapligt, kanske eller på riktigt sjuk. Majoriteten av åk 9 har korrigerat även denna sats rätt.

Nästa frågetyp i enkäten var en översättningsuppgift, där satserna bestod av fennicismerna som ska översättas till svenska. Tabell 5 visar satserna samt mina översättningsförslag.

Tabell 5. Översättningsuppgift, antal rätta och felaktiga svar (Kimitoön).

	åk 4		åk 9		förslag
	rätt/fel	vet inte	rätt/fel	vet inte	
1. Du måste vara <u>tarkka</u> nu.	3/6	7	14/13	0	noggrann, exakt
2. Vi hade en <u>jättekiva</u> dag.	9/3	4	26/1	0	trevlig, rolig, kul
3. Det där var <u>nolet</u> .	7/1	8	23/4	0	pinsamt
4. Det var inte så <u>paha</u> som jag trodde.	8/1	7	25/2	0	hemskt, dåligt, illa, farligt

Den här typen av frågor var svår för åk 4. Av de sammanlagt 64 svaren på frågorna i tabell 5 var 26 av typen *vet inte*. Informanterna har översatt satserna fel 37 gånger (57,8 %) och rätt 27 gånger. Däremot lyckades åk 9 bra med denna uppgift. Ingen har svarat att de inte vet det svenska ordet för fennicismerna i fråga och endast 20 svar av 108 var fel (18,5 %).

Den sista frågetypen i enkäten testade hur informanterna böjer substantiven *nummer* och *botten*. Som jag diskuterat ovan böjs dessa ord ofta på ett från standardsvenska avvikande sätt i finlandssvenska (Bergroth 1992:61–62, Reuter 2002) och därför är det intressant att se hur informanterna böjer dem.

Ordet *nummer* böjs i standardsvenska som ord i neutrum och *botten* som ord i utrum. Som tabell 6 visar böjer majoriteten (56,3 %) i åk 4 substantivet *nummer* rätt.

Tabell 6. Böjning av *nummer* (åk 4, Kimitoön)

	Informanter	Procent
Ett nummer - numret - nummer - numren	9	56 %
En nummer - nummern - numror - numrorna	7	44 %

Substantivet *botten* var svårare för årskurs 4. Bara 4 informanter (25 %) böjer det rätt, vilket framgår i tabell 7.

Tabell 7. Böjning av *botten* (åk 4, Kimitoön)

	Informanter	Procent
Ett botten - bottnet - botten - bottnen	12	75 %
En botten - bottnen - bottnar - bottnarna	4	25 %

I åk 9 har bara 9 informanter böjt *nummer* rätt enligt standardspråket. Resten, 18 informanter, har böjt substantivet fel (tabell 8).

Tabell 8. Böjning av *nummer* (åk 9, Kimitoön)

	Informanter	Procent
Ett nummer - numret - nummer - numren	9	33 %
En nummer - nummern - numror - numrorna	18	67 %

Som tabell 9 visar var *botten* ännu svårare att böja för åk 9. Det har böjts korrekt enligt standardspråket av 6 informanter och fel av 21 informanter. Det finlandssvenska genusbruket verkar sålunda vara svårt att undvika för informanterna från åk 9.

Tabell 9. Böjning av *botten* (åk 9, Kimitoön)

	Informanter	Procent
Ett botten - bottnet - botten - bottnen	21	78 %
En botten - bottnen - bottnar - bottnarna	6	22 %

Sammanfattningsvis kan man konstatera att informanterna i årskurs 4 har svårast med korrigering och översättning av fennicismer. De är mest bekanta med finlandismer som handlar om klädesplagg, vid vilka de valt finlandismen i stället för den standardspråkliga formen i fyra fall av fem. *Nummer* och *botten* böjs rätt av majoriteten.

Svårast för informanterna från årskurs 9 var böjning av *nummer* och *botten*. Den finlandssvenska böjningen verkar dominera starkt i deras tal då en märkbar majoritet av dem böjer båda substantiven på ett från standardsvenska avvikande sätt. Åk 9 klarar sig bra i korrigering och översättning av satser med fennicismer, vilket visar att de är bekanta med de aktuella orden och sannolikt använder dem i vardagen. Alla finlandismer i enkäten är dock inte jämnstarka i deras ordförråd eftersom informanterna i flervalsfrågorna med ord för klädesplagg i fråga om sitt eget språkbruk också valt standardspråkliga alternativ och anglicismer emellanåt.

5.1.2 Skillnader hos åk 4 och åk 9

Ett överraskande resultat är att skillnaden mellan åldersgrupperna är klart mindre än förväntat. Min hypotes var att åk 9 skulle behärska finlandismerna mycket bättre än åk 4. Trots den minimala skillnaden mellan årskurserna kan man för Kimitoöns del ändå konstatera att informanterna från åk 9 känner till finlandismerna i fråga något bättre än informanterna från åk 4, vilket bekräftar hypotesen. Det som kan förklara detta är informanternas åldersskillnad: eftersom eleverna från åk 9 är flera år äldre har de hunnit tillägna sig ungdomsspråket på Kimitoön som innehåller rikligt med finlandismer. I svaren på enkätens öppna frågor om fennicismer uppgav informanterna från åk 4 ofta att de inte vet svaren. Deras rektor berättade också att enkäten hade känts svår, vilket bekräftar att informanterna från åk 4 inte i lika hög grad ännu har mött alla finlandismer i vardagen eller tillägnat dem i sitt ordförråd.

Åk 4 lyckades bäst i frågan om ordböjning (*nummer*, *botten*) och sämst i de öppna frågorna där de skulle översätta eller korrigera satser med fennicismer. I åk 9 var situationen den motsatta eftersom de behärskade de öppna frågorna gällande översättning och korrigering bäst medan böjningen av *nummer* och *botten* var det svåraste. Vid flervalsfrågorna om klädesplagg och vissa andra fenomen fanns inga märkbara skillnader. Båda årskurserna valde finlandismen i stället för andra alternativ i 7 fall av 10. Generellt uppvisade åk 4 mera spridda svar medan informanterna från åk 9 oftast prioriterade ett par alternativ som fick medhåll av

många. Ingen på åk 9 valde finlandismen *lökärin* medan några gjorde det på åk 4. Likaså valde åk 4 *farkkun* då åk 9 valde den standardsvenska formen *jeansen*.

I uppgifterna där informanterna skulle uttrycka meningar på standardsvenska lyckades åk 9 bättre. Majoriteten kunde korrigera satserna rätt i 4 frågor av 5. På åk 4 kunde majoriteten korrigera rätt bara vid 2 satser av 5. Satsen *Det är pakko på att fara nu* var särskilt svår för båda årskurserna. Åk 9 klarade också översättningsuppgifterna av finlandismer avsevärt bättre än åk 4. Niornas procentuella del rätta svar var 81,5 % medan fyrornas var 42,4 %.

Böjningen av *nummer* och *botten* enligt standardsvensk modell visade sig att vara svårt för båda årskurserna. Denna frågetyp var ändå den som åk 4 behärskade bättre än åk 9. *Nummer* böjdes rätt av drygt 56 % av informanterna från åk 4 och av cirka 22 % på åk 9. Resultaten är dock inte överraskande eftersom denna morfologiska finlandism är gammal och djupt inrotad i finlandssvenskarnas språkbruk (Reuter 2002).

Värt att notera är att informanterna från åk 9 vid sidan om finlandismerna verkar använda en hel del anglicismer. Som Forsskåhl (2015:69) påpekar är finlandssvensk slang en blandning av svenska, finska och engelska. Således är det inte konstigt att vissa informanter väljer *hoodie* och *wc*, och även föreslår andra alternativ som *top*, *tank top* och *sock pants*. Också vissa från åk 4 valde *hoodie*, *sweats* och *wc* men gav inga egna förslag på anglicismer. Detta avspeglar engelskans starka ställning i såväl finska som finlandssvenska. Skolorna i Finland stöder ofta tidig undervisning i engelska, vilket förstärker den redan starka ställning som engelskan har pga. internet samt spel, musik, streamingtjänster och sociala medier. Som Falk och Reuter (1999) konstaterar accepteras lånord från andra språk typiskt i snabb takt i ungdomars språk. Detta gäller inte minst engelska lånord, som är mycket vanliga i ungdomarnas språkbruk eftersom ungdomar i dag uppnår goda kunskaper i engelska allt tidigare.

5.2 Resultaten från Borgå

Härnäst diskuterar jag resultaten från Borgå. Allt som allt deltog 77 informanter i undersökningen från skolorna i Borgå, vilket är mycket jämfört med Kimitoön och Jakobstad. Från åk 4 deltog 28 informanter och från åk 9 blev det 49 deltagare. Könsfördelningen på åk 4 är 18 flickor, 9 pojkar och en som valt alternativet ”annat”. På åk 9 är fördelningen 26 flickor och 23 pojkar.

5.2.1 Svaren och svårighetsgraden

Vid den första frågetypen som handlar om klädesplagg har majoriteten av åk 4 (25 informanter) valt finlandismen vid det första klädesplagget, dvs. *huppare/huppari* (tabell 10). En informant har valt alternativet *huvtröja* och 2 informanter kallar klädesplagget för *munkjacka*. Även på åk 9 har majoriteten (46 informanter) valt *huppare/huppari*. En informant har valt det standardsvenska ordet *munkjacka* och 2 informanter anglicismen *hoodie*.

Tabell 10. Svaren hos åk 4 och åk 9 (Borgå) vid ord för kläder. De standardsvenska orden är skrivna i fet stil.

	Finlandism (antal/andel)		Standardsvenskt ord (antal/andel)		Övriga ord (antal/andel)	
	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9
huppare/huppari - munkjacka	25/ 89,3 %	46/93,8 %	2/7,1 %	1/2,1 %	1/3,6 %	2/4,1 %
farkkun - jeansen	24/85,7 %	43/87,8 %	4/14,3 %	3/6,1 %	0/0 %	3/6,1 %
lippis - keps	25/89,3 %	44/89,8 %	3/10,7 %	1/2,0 %	0/0 %	4/8,2 %
toppin - linnen	19/67,9 %	33/67,4 %	4/14,3 %	6/12,2 %	5/17,8 %	10/20,4 %
lökarin - mjukisbyxor	5/17,9 %	22/44,9 %	11/39,3 %	9/18,4 %	12/42,8 %	18/36,7 %

Likaså väljs finlandismen *farkkun* av majoriteten (24 informanter) på åk 4. Fyra informanter på åk 4 kallar klädesplagget för *jeansen*. Också åk 9 prioriterar finlandismen; *farkkun* väljs av 43 informanter. Det standardsvenska ordet *jeansen* används av 3 informanter på åk 9. Två har skrivit in egna alternativ: *byysor* och *byxor*.

Finlandismen *lippis* är majoritetens svar från åk 4 (25 informanter), och tre väljer det standardsvenska ordet *keps*. På åk 9 är situationen snarlik: 44 informanter har valt *lippis* och bara en *keps*. Tre informanter från åk 9 har skrivit in ett eget ord och de föreslår alla en annan fennicism, *käppi*, dvs. ett slangord från Helsingfors.

Vid klädesplagget 'linne' väljs finlandismen *toppin* av 19 informanter från åk 4. Fyra har valt *linnen* och 5 alternativet *Annat, vad?*, som specificeras med andra finlandismer, *topp* och *lång topp*, samt i ett fall *skjorta*. I åk 9 har majoriteten (33 informanter) valt finlandismen *toppin* och 6 det standardsvenska ordet *linne*. Till och med 10 informanter föreslår andra ord som alternativ. Bland dem finns flera finlandismer som *korisskjorta*, *topp* och *wife beater* med finsk ändelse. Anglicismer som *tank top* och *wifebeater* föreslås också. Därtill anger några orden *skjorta* och *ärmlös* som alternativ.

Det sista klädesplagget är det enda där åk 4 prioriterar det standardsvenska ordet framför finlandismen: endast 5 informanter har valt finlandismen *lökärin* medan 11 har valt *mjukisbyxor*. Åtta informanter väljer ordet *collegebyxor* och några har skrivit in egna ord såsom finlandismen *verkare* och anglicismen *baggy clothes*. Hos åk 9 är finlandismen *lökärin* det mest populära alternativet med 22 svar. Nio informanter väljer det standardsvenska ordet *mjukisbyxor* och *collegebyxor* har valts av 7. Vissa av dem som kryssat för *Annat, vad?* föreslår *Sweatpants* och *byxor*. Många svarar helt enkelt *byxor*, men även olika varianter av finlandismen som *lököpökön* och *lököbyxor* förekommer.

Resultaten från den följande flervalsuppgiften visas i tabell 11 nedan. I åk 4 har majoriteten i 3 fall av 5 valt finlandismen framför det standardsvenska ordet. Vid första ordet väljs *roskis* av 25 informanter, ingen väljer *papperskorg* och *skräpkorg* väljs av 3. *Vessa* är det alternativ som väljs av 19 informanter men många, 9, väljer anglicismen *wc*. *Kaveri* och *kompis* är lika populära och har valts av 13 informanter var. Fennicismen *juttu* verkar inte lika vanlig eftersom majoriteten väljer det standardsvenska ordet *sak* (14 informanter). *Karkki* väljs däremot av 20 informanter, 7 väljer *godis* och en *karamell*.

Informanterna på åk 9 är ganska enstämmiga i sina svar. Majoriteten har valt finlandismen i 5 fall av 5. Precis alla, 49, väljer finlandismen *roskis* och vid resten av orden har också en klar majoritet valt finlandismen. Värt att notera är att ingen väljer det standardsvenska ordet *toalett*. Finlandismen *vessa* väljs av 43 informanter och 5 väljer anglicismen *wc*.

Tabell 11. Svaren hos åk 4 och åk 9 (Borgå) vid några vanliga finlandismer. De standardsvenska orden är skrivna i fet stil.

	Finlandism (antal/andel)		Standardsvenskt ord (antal/andel)		Övriga ord (antal/andel)	
	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9
roskis - papperskorg	25/89,3 %	49/100 %	0/0 %	0/0 %	3/10,7 %	0/0 %
vessa - toalett	19/67,8 %	43/87,8 %	1/3,6 %	0/0 %	8/28,6 %	6/12,2 %
kaveri - kompis	13/46,4 %	36/73,5 %	13/46,4 %	7/14,3 %	2/7,2 %	6/12,2 %
juttu - sak	13/46,4 %	32/65,3 %	14/50,0 %	17/34,7 %	1/3,6 %	0/0 %
karkki - godis	20/71,4 %	42/85,7 %	7/25,0 %	7/14,3 %	1/3,6 %	0/0 %

Ett resultat värt att se närmare på är ord för 'kompis' hos åk 9. Finlandismen *kaveri* väljs av majoriteten som diagram 5 visar. 7 väljer ordet *kompis* och 6 ordet *vän*. Här kan man igen fundera över hur olika individer uppfattar orden *kompis* och *vän* eftersom det möjligen finns en nyansskillnad mellan dem (jfr diskussion ovan vid diagram 4 i avsnittet om Kimitoön).

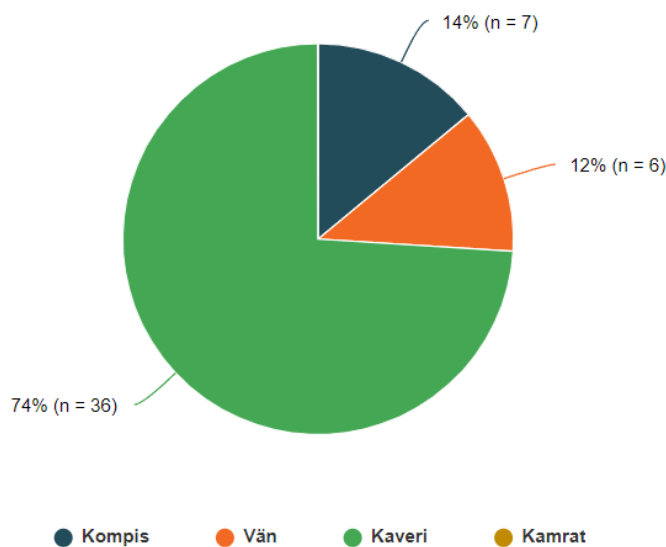

Diagram 5. Svartalativ vid 'kompis' (åk 9, Borgå)

Tabell 12 visar på samma sätt som tabell 4 ovan korrigeringsuppgiften där informanterna skulle skriva satser med fennicismerna på standardsvenska. De förväntade korrigeringsförslagen framgår av tabellen.

Tabell 12. Satserna i korrigeringsuppgift.

Satser	Finlandism	Korrigeringsförslag
1. Det är pakko på att fara nu	pakko på	Jag måste fara nu
2. Jag har många keikkor nästa vecka	keikkor	Jag har - mycket/många saker att göra nästa vecka - många gig/uppträdanden nästa vecka
3. Det haittar ingenting	haittar	Det gör ingenting
4. Är du muka(mas) sjuk	muka(mas)	Är du faktiskt sjuk

Den första satsen korrigeras rätt av 20 informanter från åk 4, bara 2 korrigerar satsen fel och 6 svarar att de inte vet. De felaktiga korrigeringarna är av typen *varför ska jag fara* och *det är bra fara nu*. På åk 9 korrigerar 43 satsen rätt. Vissa korrigerar *pakko på* med *bråttom* eller *nödvändighet*. Flera ändrar satsen till en frågesats, vilket ändrar satsens betydelse.

Nästa sats var lite svårare att korrigeras för åk 4 eftersom antalet rätta svar minskar till 14 och 6 informanter ger svaret *vet inte*. Många tolkar *keikkor* som att man har *jobb* eller *planer*. Av informanterna från åk 9 korrigerar 37 satsen rätt. Andra korrigeringsförslag som anges är relaterade till *planer* eller *jobb*. På båda årskurserna tolkas *keikkor* på de två möjliga sätten – vissa ersätter ordet med *saker*, vissa med *uppträdanden* (jfr diskussion ovan).

Den tredje satsen med fennicismen *haittar* var lättare för åk 4 eftersom 24 informanter korrigerade den rätt. Verbet *hittar* föreslås två gånger och två skriver att de *inte vet*. På åk 9 var antalet korrekta korrigeringar 40. Andra korrigeringsförslag var till exempel *ingen fara*, *ingen skillnad* och *hittar inte*. Några informanter gav inget svar.

Fennicismen i den sista satsen, *muka(mas)*, är helt obekant för åk 4. Bara 2 informanter lyckades korrigeras satsen rätt. Bland de övriga svaren återfinns följande korrigeringsförslag: *faktiskt*, *alltså*, *på riktigt*, *säkert* och *liksom*. Fyra informanter skriver att de inte vet. Uttrycket var inte mycket mer bekant heller hos åk 9 heller eftersom bara 6 av samtliga 49 informanter

korrigerar satsen rätt. Den vanligaste korrigeringen som föreslås är *på riktigt* men också andra uttryck såsom *liksom*, *alltså*, *seriöst* och *tydligen* finns bland svaren.

I tabell 13 nedan kan man se resultaten från båda årskurserna vid översättningsuppgiften. I åk 4 översätter majoriteten alla fyra satser rätt. Mest bekant för dem är finlandismen *kiva*. Den första satsen innehåller den mest obekanta fennicismen, *tarkka*; 15 informanter svarar rätt, 8 svarar fel och 5 vet inte. Bland de felaktiga svaren finns orden *ordentlig* och *försiktig*. Vid finlandismen *kiva* föreslår alla informanter något svar men ändå svarar 6 fel. Det felaktiga ordet som föreslås här är det tidigare även på andra ställen nämnda *bra*. Uttrycket *nolot* är mindre bekant med 16 korrekta, 7 felaktiga och 5 *vet inte*-svar. Ord som informanterna har föreslagit i stället är *dumt*, *spännande*, *nervöst* och *blygt*. *Paha* var den näst mest bekanta fennicismen för åk 4; 21 svarar rätt, 4 fel och 3 *vet inte*. Felaktiga ord som kom upp är *skrämmande* och *svårt*.

Likaså översattes alla satser rätt av en klar majoritet av informanterna från åk 9. Niorna är mest bekanta med *kiva* och minst bekanta med *nolot*. Vid *tarkka* ger 41 informanter rätt svar, 7 fel och en vet inte. Felaktiga svar som har föreslagits av informanterna är *försöka*, *skarp* och *ordentlig*. Alla föreslår något för finlandismen *kiva*; ordet översätts rätt av 46 och fel av 6 informanter. Det felaktiga ordet som nämns är återigen *bra*. Ordet *nolot* som är minst bekant för åk 9 får ändå 39 korrekta svar och bara 7 felaktiga och 3 *vet inte*-svar. Alternativ som informanterna har föreslagit är *stelt*, *inte roligt* samt anglicismer som *awkward* och *embarassing*. *Paha* översattes rätt av 41 informanter, fel av 6 och 2 visste inte vad ordet betydde. Felaktiga ord som föreslagits vid *paha* är *tungt* och *svårt*.

Tabell 13. Översättningsuppgift (Borgå). Antal rätta och felaktiga svar.

	åk 4		åk 9		förslag
	rätt/fel	vet inte	rätt/fel	vet inte	
1. Du måste vara <u>tarkka</u> nu.	15/8	5	41/7	1	noggrann, exakt
2. Vi hade en <u>jättekiva</u> dag.	22/6	0	43/6	0	trevlig, rolig, kul
3. Det där var <u>nolot</u> .	16/7	5	39/7	3	pinsamt
4. Det var inte så <u>paha</u> som jag trodde.	21/4	3	41/6	2	hemskt, dåligt, illa, farligt

Den sista frågetypen gällde böjningen av *nummer* och *botten*. Tabell 14 visar resultaten för *nummer* hos åk 4. Fördelningen är ganska jämn men majoriteten, 16 informanter (57 %), böjer ordet fel, dvs. inte i neutrum som i standardspråket.

Tabell 14. Böjning av *nummer* (åk 4, Borgå)

	Informanter	Procent
Ett nummer - numret - nummer - numren	12	43 %
En nummer - nummern - numror - numrorna	16	57 %

Resultaten från den andra ordböjningsuppgiften ser lite annorlunda ut (tabell 15). Majoriteten har här valt den finlandssvenska böjningen (19 informanter, 68 %). Det visar hur den morfologiska finlandismen ingår i de flesta informanternas språkbruk eftersom under hälften, 9 informanter, böjer orden korrekt enligt standardspråket.

Tabell 15. Böjning av *botten* (åk 4, Borgå)

	Informanter	Procent
Ett botten - bottnet - botten - bottnen	19	68 %
En botten - bottnen - bottnar - bottarna	9	32 %

För åk 9 del visas resultaten för *nummer* i tabell 16. Majoriteten, 29 (59 %), uppvisar korrekt böjning.

Tabell 16. Böjning av *nummer* (åk 9, Borgå)

	Informanter	Procent
Ett nummer - numret - nummer - numren	29	59 %
En nummer - nummern - numror - numrorna	20	41 %

Vid *botten* ord är situationen den motsatta eftersom en klar majoritet (38 informanter, 77 %) har böjt orden inkorrekt enligt standardspråket. Bara 11 informanter har angett den standardsvenska böjningen, vilket visar att finlandismen är starkt inrotad i språkbruket hos åk 9.

Tabell 17. Böjning av *botten* (åk 9, Borgå)

	Informanter	Procent
Ett botten - bottnet - botten - bottnen	38	78 %
En botten - bottnen - bottnar - bottnarna	11	22 %

Sammanfattningsvis kan man konstatera att finlandismerna väljs överraskande ofta hos båda årskurserna i Borgå. För åk 4 del finns det inte många uppgifter där majoriteten av informanterna skulle ha valt den standardsvenska formen. De kände även igen de flesta finlandismerna i korrigerings- och översättningsuppgifterna och bara få *vet inte*-svar förekom. Åk 4 använder också de finlandssvenska böjningsformerna vid *nummer* och *botten*. I de flesta uppgifterna var informanterna från åk 9 väldigt enstämmiga och majoriteten valde finlandismen nästan utan undantag. Också i svaren från informanterna från Borgå förekom slang, vilket jag återkommer till i följande avsnitt. Såsom Forsskåhl (2015:47–48) noterar påverkar flera språk i den lokala slangen och i detta fall är engelskans inverkan betydande.

5.2.2 Skillnader hos åk 4 och åk 9

I undersökningen deltog rejält fler informanter från åk 9 än från åk 4, vilket måste tas i hänsyn i tolkningen av resultaten. Om man jämför svaren från åk 4 med svaren från åk 9 är skillnaden oväntat liten. Trots det uppfylldes hypotesen eftersom informanterna från åk 9 var en aning mer bekanta med finlandismerna.

För åk 4 del kan man säga att de är mest bekanta med finlandismerna i fråga om klädesplagg. Fennicismerna i satskorrigeringsuppgifterna är de också bekanta med eftersom 3 satser av 4 korrigerades rätt av en klar majoritet. Översättningsuppgiften gick bra för majoriteten men en del *vet inte*-svar framkom vid den. I ordböjningsuppgiften var andelen felaktiga böjningar inte mycket större än andelen korrekta men man kan i alla fall konstatera att den finlandssvenska ordböjningen klart också tillägnats av många i åk 4.

Åk 9 har känner till både finlandismerna i fråga klädesplagg och de andra finlandismerna i den följande uppgiften. Majoriteten väljer finlandismen i alla enskilda fall. Likaså har en påtaglig majoritet av informanterna korrigerat och översatt satserna med fennicism korrekt i de följande två uppgifterna. I fråga om ordböjningen kan man notera att majoriteten något

överraskande böjer *nummer* korrekt enligt standardspråket men *botten* med finlandssvensk morfologi. Den finlandssvenska ordböjningen bekräftas alltså bara delvis i åk 9 språkbruk.

En fennicism som intressant nog är oväntat obekant för informanterna från Borgå är *muka(mas)*. Bara 8 av totalt 77 från Borgå korrigerar satsen helt rätt. Det kan möjligtvis vara fråga om en regional finlandism. Alternativt avspeglar korrigeringarna uttryckssätt som är typiskt östnyländska, och därför inte motsvarar mina förväntade svar på samma sätt som i materialet från Kimitoön.

Som jag nämnde ovan syns slangen tydligt i informanternas svar. Engelskan har även en stark ställning i informanternas språkbruk oberoende årskursen. De flesta ord som föreslogs i öppna svar kan kategoriseras som slangord eller ord med ursprung från andra språk. En hel del anglicismer fanns bland svaren från båda årskurserna, exempelvis *baggy clothes*, *wife beater*, *tank top* och *sweatpants*. Andra finlandismer och slangord från finskan som nämns av informanterna är *käppi*, *korisskjorta*, *topp*, *lång topp*, *wife beateri*, *verkkare*, *lököbyxor* och *lököpökön*.

5.3 Resultaten från Jakobstad

I det följande diskuterar jag hur resultaten från Jakobstad ser ut. Enkäten besvarades av 22 informanter från Jakobstad. Från både årskurs 4 och 9 deltog 11 elever var. På åk 4 är könsfördelningen 8 flickor och 3 pojkar och på åk 9 finns 5 flickor och 6 pojkar.

5.3.1 Svaren och svårighetsgraden

Vid frågorna gällande klädesplagg varierade svaren (tabell 18). På åk 4 väljs finlandismen i 3 frågor av 5 och på åk 9 är situationen densamma. Vid första frågan är båda årskurserna ganska eniga. På åk 4 väljer majoriteten finlandismen *huppare/huppari*, ingen väljer den standardsspråkiga formen och 3 informanter väljer anglicismen *hoodie*. På åk 9 väljer alla informanter finlandismen.

Tabell 18. Svaren hos åk 4 och åk 9 (Jakobstad). De standardsvenska orden är skrivna i fet stil.

	Finlandism (antal/andel)		Standardsvenskt ord (antal/andel)		Övriga ord (antal/andel)	
	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9
huppare/huppari - munkjacka	8/72,7 %	11/100 %	0/0 %	0/0 %	3/27,3 %	0/0 %
farkkun - jeansen	3/27,3 %	2/18,2 %	8/72,7 %	7/63,6 %	0/0 %	2/18,2 %
lippis - keps	8/72,7 %	9/81,8 %	3/27,3 %	0/0 %	0/0 %	2/18,2 %
toppin - linnen	8/72,7 %	9/81,8 %	1/9,1 %	0/0 %	2/18,2 %	2/18,2 %
lökärin - mjukisbyxor	0/0 %	1/9,1 %	5/45,4 %	6/54,5 %	6/54,6 %	4/36,4 %

I den följande frågan med finlandismen *farkkun* får den standardsspråkiga formen mera understöd från båda årskurserna, se tabell 18. Det finns inget speciellt att kommentera vid denna fråga men 2 informanter från åk 9 skrev att de använder både finlandismen och de standardsspråkliga orden.

På båda årskurserna väljer majoriteten finlandismen *lippis*. På åk 4 väljer 3 informanter det standardsspråkliga ordet men ingen gör det på åk 9. Två informanter från åk 9 föreslår dock en annan finlandism, *lippa*, för skärmmössa.

Vid finlandismen *toppin* är informanterna återigen eniga. På åk 4 väljer bara en informant ordet *linnen* men en skriver ett eget ord för klädesplagget och kallar den för *kort inne tröia*. En annan finlandism, *topp*, föreslogs också av en informant. På åk 9 har ingen valt den standardsspråkliga formen men en informant skriver att hen kallar klädesplagget för *ärmlös pajto* som kan också tolkas som en finlandism av det finska ordet *paita* 'skjorta'. Här syns anglicismen *tank top* igen. Av det här kan man dra slutsatsen att vissa ord som hör till ungdomsspråket är allmänt utbredda eftersom flera informanter från olika landskap har föreslagit dem.

Fennicismen *lökärin* är mycket obekant för båda årskurserna eftersom bara en informant har valt det alternativet. På åk 4 väljer 5 informanter *mjukisbyxor* och 3 anglicismen *sweats*.

Andra alternativ föreslås också: *joggare*, *byxor* och *sov byxor*. På åk 9 har majoriteten alltså valt den standardsspråkliga formen men *joggare* dyker också upp tre gånger. Även *veikkarit* nämns vilket kunde tolkas som en finlandism av *verkkarit*.

I flervalsfrågorna som följer har majoriteten på åk 4 har valt finlandismen bland orden bara i 1 fall av 5. Finlandismen som väljs av många är *roskis*; i fråga om den är informanterna enstämiga då alla 11 väljer den. Andra finlandismer får bara lite understöd då oftast bara en eller två väljer dem. På åk 9 är situationen den motsatta eftersom majoriteten väljer finlandismen i varje fråga. Vid finlandismen *roskis* finns det ingen skillnad jämfört med åk 4 utan alla informanter väljer den. Finlandismerna *kaveri* och *karkki* väljs också klart av majoriteten på åk 9 (av 9 respektive 8 informanter av 11).

Tabell 19. Svaren hos åk 4 och åk 9 (Jakobstad) vid några vanliga finlandismer. De standardsvenska orden är skrivna i fet stil.

	Finlandism (antal/andel)		Standardsvenskt ord (antal/andel)		Övriga ord (antal/andel)	
	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9
roskis - papperskorg	11/100 %	11/100 %	0/0 %	0/0 %	0/0 %	0/0 %
vessa - toalett	1/9,1 %	6/54,5 %	2/18,2 %	0/0 %	8/72,7 %	5/45,5 %
kaveri - kompis	2/18,2 %	9/81,8 %	8/72,7 %	2/18,2 %	1/9,1 %	0/0 %
juttu - sak	2/18,2 %	6/54,5 %	7/63,6 %	4/36,4 %	2/18,2 %	1/9,1 %
karkki - godis	4/36,4 %	8/72,7 %	7/63,6 %	3/27,3 %	0/0 %	0/0 %

En intressant tendens kan ses hos åk 4 i fråga om ord för 'toalett'. En klar majoritet (7 informanter) har valt anglicismen *wc*, vilket återigen visar engelskans starka inverkan (Forsskåhl 2015:47–48). Bara en informant på åk 4 har valt finlandismen *vessa*, en har valt *toa* och resten, dvs. 2, har valt det standardsvenska ordet *toalett* (diagram 6).

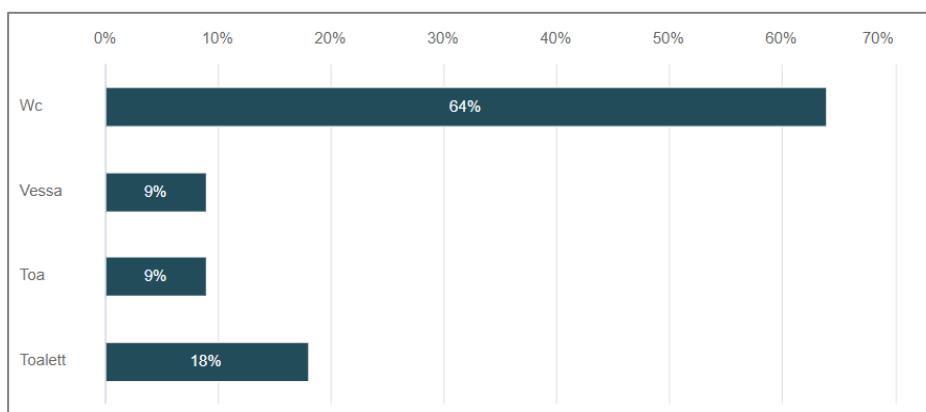

Diagram 6. Fördelningen av svar vid ord för 'toalett' (åk 4, Jakobstad)

Som diagram 7 visar är det standardsvenska ordet *kompis* klart mest populärt bland bjudorden. Två informanter väljer finlandismen *kaveri* men också det lite gammalmodiga ordet *kamrat* väljs av en från åk 4.

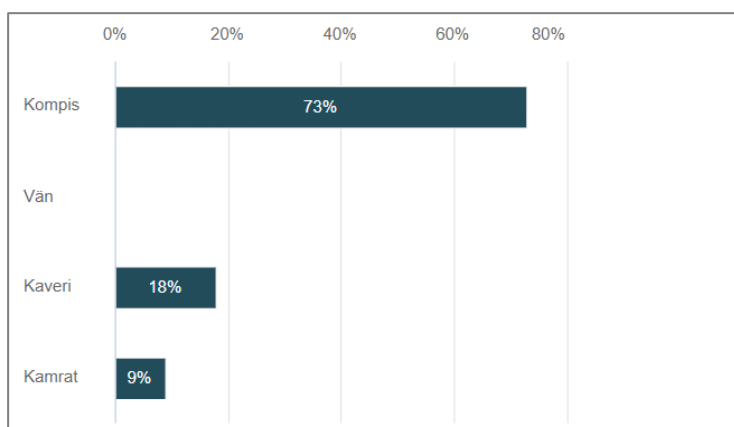

Diagram 7. Fördelning av svar vid ord för 'kompis' (åk 4, Jakobstad)

Nästa frågetyp i enkäten är satskorrigeringssuppgiften, som tidigare också visats i tabell 4 och 12. Tabell 20 visar satserna och korrigeringsförslagen på nytt.

Tabell 20. Satserna i korrigeringsuppgiften.

Satser	Finlandism	Korrigeringsförslag
1. Det är pakko på att fara nu	pakko på	Jag måste fara nu
2. Jag har många keikkor nästa vecka	keikkor	Jag har - mycket/många saker att göra nästa vecka - många gig/uppträdanden nästa vecka
3. Det haittar ingenting	haittar	Det gör ingenting
4. Är du muka(mas) sjuk	muka(mas)	Är du faktiskt sjuk

Satserna i dessa öppna frågor var inte helt omöjliga för informanterna från Jakobstad eftersom båda årskurserna korrigerade de flesta medelmåttigt. På åk 4 har 3 informanter korrigerat den första satsen rätt. Två informanter uppger att de inte vet och 3 associerar *pakko på* med bråttom. Bland svaren föreslogs också att satsen kan korrigeras som *det är tid att baka nu*, *det är pack på att fara nu* och *det är paka på att fara nu*. På åk 9 korrigerar 9 informanter av 11 satsen rätt. En korrigerar satsen med *det är viktigt att gå nu* och en skriver *du måste fixa det här*, vilket inte återger fennicismens betydelse helt rätt.

Följande sats vara lite svårare för åk 4 eftersom bara två korrigerar den rätt och 4 skriver att de inte vet vad *keikkor* är. Andra förslag som dök upp bland svaren är *läxor*, *gymnastik lektion*, *kaka* och *att man är upptagen*. På åk 9 är situationen en annan; alla informanter korrigerar satsen rätt, men de har olika tolkningar av ordet *keikkor*. Fyra tolkar *keikkor* som *mycket evenemang* och sju som *uppträdanden*.

Fennicismen i den tredje satsen är mer bekant för åk 4. Fem informanter korrigerar satsen rätt, en skriver att hen inte vet, en föreslår verbet *har* och resten ersätter *haittar* med verbet *hittar*. Informanterna från åk 9 är ännu bekanta med *haittar* eftersom 10 informanter korrigerar satsen rätt. Den enda felaktiga korrigeringen är *Det stör mig inte*.

Ingen av informanterna från åk 4 korrigerar den sista satsen rätt. Nedan i figur 5 kan man se informanternas korrigeringsförslag. Fennicismen *muka(mas)* verkar alltså vara helt obekant för fyror. Satsen är svår också för åk 9 eftersom bara 3 korrigerar satsen helt rätt. Exempel på korrigeringsförslag som ändå fångar betydelsen ganska bra är *Är du sjuk eller?*; *Är du manne sjuk?* och *Är du alltså sjuk?*.

	Svar
Y	Är du riktig sjuk?
Y	är du magsjuk
Y	är du förkyld
Y	är du sjuk?
Y	är du veit inte
Y	jag vet inte vad muka betyder
Y	jag vet vad betyder mukamas
Y	är du muke sjuk
Y	är du sjuk igen?
Y	är du sjuk
Y	har du en kallt

Figur 5. Korrigeringsförslag vid satsen *Är du muka(mas) sjuk?* (Åk 4, Jakobstad)

Följande frågetyp som informanterna svarade på är översättningsuppgiften. I tabellen 21 nedan kan man se antalet korrekta/felaktiga samt *vet inte*-svar från båda årskurserna. På höger sida, under rubriken förslag, finns det förväntade adjektivet.

Åk 4 kände till fennicismerna i tabell 21 rätt så bra. Det ser man av det ringa antalet *vet inte*-svar. Bland 44 svar totalt finns det bara 6 sådana svar. Majoriteten av svaren, 23 av 44 (52 %), är dock fel. I första satsen har en del tolkat *tarkka* som *torkka* eller *trött*. I den följande satsen föreslår många *jättebra dag*, vilket inte helt motsvarar betydelsen hos fennicismen *jättekiva* i satsen. Vid fennicismen *nolot* finns det mest *vet inte*-svar och bara 2 informanter har översatt satsen rätt. Många associerar fennicismen i fråga till *dåligt*. Fennicismen i den sista satsen, *paha*, var däremot lite mer bekant, eftersom 5 kunde översätta satsen rätt. Vissa svänger dock satsens betydelse till positiv och föreslår adjektiven *glad* eller *rolig*.

Informanterna från åk 9 är däremot väl bekanta med fennicismerna i uppgiften. Av totalt 44 svar är bara 6 svar felaktiga, dvs. 14 %. Dessutom har ingen svarat att de inte vet. Svaren var ganska jämna eftersom de fyra första satserna har översatts rätt av 9 och den sista satsen korrekt av alla. Felaktiga förslag vid den första satsen med fennicismen *tarkka* var adjektiven *viktig* och *ordentlig*. Också på åk 9 ersattes fennicismen *kiva* av vissa med *bra*. I satsen med fennicismen *nolot* svarade många adjektivet *skämmitt*, vilket betyder samma. Felaktiga förslag var *tråkigt* och *besvikande*.

Tabell 21. Översättningsuppgift (Jakobstad). Antal rätta och felaktiga svar.

	åk 4		åk 9		förslag
	rätt/fel	vet inte	rätt/fel	vet inte	
1. Du måste vara <u>tarkka</u> nu.	5/5	1	9/2	0	noggrann, exakt
2. Vi hade en <u>jättekiva</u> dag.	3/8	0	9/2	0	trevlig, rolig, kul
3. Det där var <u>nolot</u> .	2/6	3	9/2	0	pinsamt
4. Det var inte så <u>paha</u> som jag trodde.	5/4	2	11/0	0	hemskt, dåligt, illa, farligt

Den sista frågetypen testade hur informanterna böjer substantiven *nummer* och *botten*. Som tabell 22 visar böjer majoriteten, 73 %, på åk 4 *nummer* korrekt enligt standardspråket.

Tabell 22. Böjning av *nummer* (åk 4, Jakobstad)

	Informanter	Procent
Ett nummer - numret - nummer - numren	8	73 %
En nummer - nummern - numror - numrorna	3	27 %

Böjningen av *botten* gick inte lika bra, bara 4 informanter (36 %) böjer ordet rätt enligt standardspråket (tabell 23).

Tabell 23. Böjning av *botten* (åk 4, Jakobstad)

	Informanter	Procent
Ett botten - bottnet - botten - bottnen	7	64 %
En botten - bottnen - bottnar - bottnarna	4	36 %

I tabell 24 kan man se resultatet för åk 9 angående ordet *nummer*. Endast 5 informanter (45,5 %) böjer ordet enligt rätt genus i standardspråket.

Tabell 24. Böjning av *nummer* (åk 9, Jakobstad)

	Informanter	Procent
Ett nummer - numret - nummer - numren	5	45,5 %
En nummer - nummern - numror - numrorna	6	54,5 %

Vid böjningen av ordet *botten* är resultatet för åk 9 identiskt med åk 4. Fyra informanter (36 %) väljer den rätta standardspråkliga böjningen, vilket innebär att många har tillägnat sig den typiskt finlandssvenska böjningen vid detta ord (tabell 25).

Tabell 25. Böjning av *botten* (åk 9, Jakobstad)

	Informanter	Procent
Ett botten - bottnet - botten - bottnen	7	64 %
En botten - bottnen - bottnar - bottnarna	4	36 %

Sammantaget kan man konstatera att de undersökta fennicismerna och övriga finlandismerna inte syns starkt i ordförrådet hos åk 4 i Jakobstad. I de flesta uppgifterna väljer de det standardsvenska ordet och majoriteten har svarat fel i korrigerings- och översättningsuppgifterna. En del *vet inte* svar förekom även. Situationen är den motsatta hos åk 9 eftersom användningen av finlandismer där syns starkt i varje uppgift. Majoriteten av informanterna väljer finlandismen i varje uppgift och korrigerings- och översättningsuppgifterna är nästan felfria. Ingen på åk 9 använder alternativet *vet inte*. Den finlandssvenska ordböjningen (*nummer, botten*) ha också tillägnats starkt på åk 9. Båda årskurserna föreslår också egna finlandismer och använder anglicismer.

5.3.2 Skillnader hos åk 4 och åk 9

Min hypotes stämmer också för informanterna från Jakobstad, dvs årskurs 9 behärskar finlandismerna i enkäten bättre.

Totalt sett var inte åk 4 särskilt bekant med finlandismerna som test. Informanterna i åk 4 är mest bekanta med finlandismerna gällande klädesplagg. Där väljer informanterna finlandismen i 3 fall av 5 och föreslår även egna finlandismer, till exempel ordet *topp*. Finlandismerna i den andra flervalsuppgiften är inte alls lika bekanta eftersom informanterna

bara i 1 fall 5 väljer finlandismen bland bjudorden. Åk 4 verkar däremot använda en del anglicismer eftersom en stark majoritet väljer alternativet *wc* i uppgiften. Anglicismer dyker upp även i andra uppgifter där ordet *sweats* föreslås av informanterna. I både korrigerings- och översättningsuppgifterna kommer det fram en del *vet inte*-svar och därtill har majoriteten av informanterna fel svar. Fastän det ena ordet (*nummer*) i böjningsuppgiften böjdes rätt, dvs. som i standardspråket, av majoriteten ser man att den finlandssvenska böjningen har tillägnats i viss mån.

För åk 9 är finlandismerna bekanta för de flesta av informanterna. Vid klädesplaggsuppgiften väljer majoriteten finlandismen framför den standardsvenska orden. Utöver detta föreslår de flera finlandismer, t.ex. *veikkarit*, *ärmlös paijto* och *lippa*. Likaså dyker anglicismer (*tank top*) fram i svaren. Det lättaste för åk 9 är den andra flervalstuppgiften med finlandismer där informanterna i 5 fall av 5 väljer finlandismen bland alternativen. Finlandismerna i korrigerings- och översättningsuppgifterna verkade också vara bekanta för de flesta på åk 9 eftersom en klart majoritet har svarat rätt och ingen att de inte vet. Ordböjningsuppgiften visar slutligen att den finlandssvenska böjningen av *nummer* och *botten* är vanlig på åk 9.

5.4 Jämförelse mellan orterna

Jag övergår nu till att diskutera de viktigaste skillnaderna mellan de tre orterna. Min hypotes gällande årskurs stämmer på alla områden, dvs. åk 9 har tillägnat finlandismerna starkare än åk 4. Detta stämmer överens med resultaten från Melin-Köpiläs (1996:77) tidigare undersökning där fler finska ordlån fanns i de äldre elevernas texter jämfört med de yngre elevernas texter.

Däremot stämmer inte min hypotes vad gäller områdena. Jag antog att eleverna från Kimitoön skulle vara mest bekanta med finlandismerna men resultaten visar att eleverna från Borgå är mer bekanta med dem. Som jag konstaterat ovan i 3.2 kan avståndet till finlandssvenskans normcentrum i Helsingfors påverka språkbruket (Ivars 2015). Helsingforstrakten är starkt finskspråkig, vilket kan förklara resultaten i det närliggande Borgå där finlandismer, inklusive fennicismer, är ett vanligt drag.

Melin-Köpilä (1996) undersökte bl.a. elever från Åbo, Lovisa och Närpes, som ligger nära de områden som ingår i min undersökning. Av den anledningen är resultaten från min undersökning någorlunda jämförbara med hennes resultat; Kimitoön – Åbo, Borgå – Lovisa

och Jakobstad – Närpes. Mest finska lånord fanns i Melin-Köpiläs undersökning i svaren från Åbo, vilket stöder min korrekta hypotes. Skillnaderna mellan Åbo och Lovisa är dock små, dvs. alltså finlandismer kan hittas en del på båda områden. Detta stämmer med mina resultat från Kimitoön och Borgå även om eleverna från Borgå verkar ha lite fler finlandismer i sitt språkbruk än eleverna från Kimitoön. I Melin-Köpiläs material fanns inga finska lånord i elevtexterna från Närpes. Detta stämmer överens med mina resultat från Jakobstad som visade sig vara det område där informanterna har använder finlandismer minst. Detta kan möjligtvis också förklaras med avståndet från huvudstadsregionen.

Egna finlandismer och fennicismer föreslås av informanter från alla områden. Vissa regionala skillnader kan noteras men finlandismer som kommer fram hos alla informanter är *topp* och *verkkarit*. Som tidigare konstaterats förekommer det även en hel del anglicismer i informanternas svar; antingen som valda alternativ (t.ex. *hoodie*) eller som egna föreslagna ord (t.ex. *sockpants*). Såsom Falk och Reuter (1999) konstaterar lånas engelska ord in i snabb takt och tillägnas därmed också i ungdomsspråket. Engelskans starka ställning och oundvikliga popularitet är tydlig i svaren.

Finlandismerna i den första uppgiften gällande klädesplagg var mest bekanta för informanterna från alla områden och båda årskurserna. Även finlandismerna i den följande uppgiften var ganska bekanta för de flesta medan informanterna från alla områden var minst bekanta med finlandismerna i uppgifterna med satskorrigeringar och översättningar; där fanns en hel del *vet inte*-svar bland allas svar, särskilt hos åk 4. Slutligen har den finlandssvenska ordböjningen vid *nummer* och *botten* klart tillägnats av de flesta informanterna oberoende ort.

5.4.1 Regionala fennicismer

Resultaten visar att alla fennicismer eller andra finlandismer inte framträder lika starkt på alla områden. Detta konstaterar även Tandefelt (2017) som nämner att vissa finlandismer förekommer bara i vissa regioner medan andra förekommer i samtliga regioner. Det finns alltså s.k. *regionala finlandismer* såsom t.ex. *rundi* och *keular*. Även Forsskåhl (2015:55–56) påpekar att det finns regionala och lokala skillnader i den finlandssvenska slangen. De lokala elementen är bland annat dialektala ord eller på inslag av finska, det vill säga olika typer av finlandismer.

Resultaten visar att vissa finlandismer kan karakteriseras som regionala finlandismer, t.ex. *lökärin*, *karkki*, *keikkor* och *muka(mas)*. I tabell 26 nedan kan man se de regionala skillnaderna mellan svaren i procentandel.

Tabell 26. Regionala finlandismer enligt procentandel.

Finlandism	Orter och årskurser					
	Kimitoön		Borgå		Jakobstad	
	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9	åk 4	åk 9
<i>lökärin</i>	6,3 %	0 %	17,9 %	44,9 %	0 %	9,1 %
<i>karkki</i>	56,3 %	51,9 %	71,4 %	85,7 %	36,4 %	72,7 %
<i>keikkor</i>	56,3 %	100 %	50 %	75 %	18,2 %	100 %
<i>muka(mas)</i>	25 %	96,3 %	7,1 %	12,2 %	0 %	27,3 %

Fennicismen *lökärin* har valts av många informanter från Borgå men bara av några från de andra orterna. Uttrycket verkar sålunda vanligare i språkbruket i Borgå än de två andra orterna.

Trots att fennicismen *karkki* är bekant på alla områden ser man en liten regional skillnad i svaren. Den verkar likaså vara mest använd i Borgå.

Som det framkommit i 5.1.1 har fennicismen *keikkor* flera betydelser. I lokalspråket på Kimitoön ligger betydelsen närmare ordet *sak* (jfr fi. *juttu*): något kommande ärende eller program. Informanterna har tolkat betydelsen rätt lika eftersom de flesta har ersatt *många keikkor* med *många saker*. I Borgå är varierar svaren; båda betydelserna ('sak' respektive 'gig') förekommer och även många felaktiga ord som är relaterade med *jobb* eller *planer*. För informanterna från åk 4 i Jakobstad var *keikkor* nästan inte alls bekant medan däremot alla informanter från åk 9 kände till fennicismen. Också i deras svar finns det varierande tolkningar, men de flesta ersätter *keikkor* med *uppträdanden*. Fennicismen *keikkor* i betydelsen 'kommande program' är därmed mest bekant hos informanterna från Kimitoön, vilket ger den en regional karaktär.

Muka(mas) verkar också ha en regional prägel eftersom den är mycket mer bekant för informanterna från Kimitoön än för informanterna från de andra orterna.

Som Forsskåhl (2015:55–58) påpekar finns det tydliga regionala och lokala skillnader i den slang som talas i Finland. Detta stämmer också för finlandismerna i enkäten; att vissa uttryck är mer typiska på Kimitoön eller i Borgå syns i resultaten men inga sådana tendenser finns bland svaren från Jakobstad.

5.4.2 Årskurs 4

Jag övergår nu till att diskutera skillnader mellan orterna årskursvis. För åk 4 del går första uppgiften om ord för klädesplagg ungefär lika i Borgå och Kimitoön då majoriteten väljer finlandismen i 4 fall av 5. I Jakobstad väljs finlandismen av majoriteten i 3 fall av 5.

Vid den följande uppgiften (några andra vanliga finlandismer) är situationen densamma. Resultaten från Kimitoön och Borgå är snarlika då majoriteten väljer finlandismen i 3 fall av 5. Däremot väljer informanterna från Jakobstad finlandismen bara i 1 fall av 5.

I den tredje uppgiften, satskorrigeringar, förekommer en hel del *vet inte*-svar på alla orter. Informanterna från Borgå är mest bekanta med fennicismerna i fråga; satsen korrigeras rätt av majoriteten i 3 fall av 5. Majoriteten från Kimitoön korrigerar rätt i 2 fall av 5 och för Jakobstads del korrigeras alla satser fel av majoriteten. Informanterna från Kimitoön är minst bekanta med uttrycket *pakko på* medan informanterna från både Borgå och Jakobstad är minst bekanta med *muka(mas)*.

Vid översättningsuppgiften kan man se betydande variationen mellan orterna. Över hälften översätter satserna fel från Jakobstad och Kimitoön men bara under en fjärdedel från Borgå gör det. Här finns det också *vet inte*-svar, mest från Kimitoön.

I den sista uppgiften om böjning av *nummer* och *botten* böjer framför allt informanterna från Borgå orden på typiskt finlandssvenskt vis. Majoriteten från Kimitoön och Jakobstad böjer ordet *nummer* enligt rätt genus i standardspråket (*ett nummer*) men *botten* enligt finlandssvenskt mönster (*ett botten*).

5.4.3 Årskurs 9

På årskurs 9 är skillnaderna mindre. I den första uppgiften om klädesplagg väljer majoriteten från Borgå klart finlandismen bland alternativen. Kimitoön och Jakobstad uppvisar liknande resultat: majoriteten väljer finlandismen i 3 fall av 5.

I den följande uppgiften om några andra finlandismer väljer majoriteten både Borgå och Jakobstad finlandismen från. För Kimitoöns väljs finlandismen i 4 fall av 5.

I satskorrigeringarna klarar informanterna från Kimitoön sig bäst. En betydande majoritet har korrigerat alla satser rätt, bara vid *pakko på* är resultatet jämnt med lika många korrekta och inkorrekta svar. Majoriteten av informanterna från Borgå och Jakobstad korrigerar alla andra satser rätt utom den med *muka(mas)*, som verkar vara ett obekant uttryck för dem. Här kan det som ovan diskuterats handla om en finlandism med regional prägel eftersom den var mest utmanande även för åk 4 i Borgå och Jakobstad medan de flesta på Kimitoön verkar vara bekanta med den.

Översättningsuppgiften gick bra för allas del; majoriteten översätter satserna rätt från alla områden. Ingen av informanterna från Kimitoön och Jakobstad väljer alternativet *vet inte*, medan 6 från Borgå gör det.

Vid uppgiften om böjning av *nummer* och *botten* kan man konstatera att den typiskt finlandssvenska ingår starkt i informanternas språkbruk på alla områden. Ett överraskande undantag är Borgåinformanternas böjning av ordet *ett nummer*, då de flesta från åk 9 har böjt orden enligt rätt genus i standardspråket (*ett nummer*).

6 Sammanfattande diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka bruket av finlandismer, och särskilt fennicismer, bland elever från olika orter i Finland. Fennicismer kan antas vara ett vanligt språkligt fenomen på tvåspråkiga områden, vilket avgjorde valet av deltagande orter. Informanterna i undersökningen var från Kimitoön, Borgå och Jakobstad. Med hjälp av en enkät utredde jag hurdana finlandismer informanterna från årskurs 4 och 9 har i sitt språkbruk och vilka skillnader möjligen framkommer områdesvist.

Resultaten visar att finlandismerna som testades till en viss grad är vanliga på alla de områden som undersöktes. Mot min hypotes kände informanterna från Borgå bäst till de finlandismer som testades och utgick från språkbruket på Kimitoön. Finlandismerna var bekanta även för informanterna från Kimitoön men för Jakobstad var de en aning mindre bekanta. Ett betydande resultat är skillnaden mellan åk 4 och 9. Informanterna från åk 9 har betydligt fler finlandismer i sitt språkbruk än informanterna från åk 4. Liknande resultat framkom också i Melin-Köpiläs (1996) studie.

Finlandismerna i uppgiften om klädesplagg var mest bekanta för alla informanter oberoende ort. En aning obekantare var fennicismerna i översättnings- och korrigeringsuppgifterna där förekom en hel del *vet inte*-svar. Värt att notera är den typiskt finlandssvenska ordböjningen av *nummer* och *botten* syns starkt i åk 9 men mycket mindre i åk 4.

Informanterna nämner också flera andra finlandismer vid alternativet *Annat, vad?* under uppgifterna, t.ex. *lippa*, *topp*, *lököpökön*, *wife beater*. Anglicismer som bl.a. *sweatpants*, *tank top*, *wife beater* förekommer flera gånger. Samtidigt var anglicismerna bland bjudorden populära bland informanterna. Engelskans starka ställning syns alltså i enkätsvaren i min studie, vilket även var fallet i de studier Forsskåhl (2015) utgår från.

På grund av det ojämna antalet deltagare från olika områden är de inte svaren från olika orter fullkomligt jämförbara med varandra. Från Borgå deltog fler informanter än från Kimitoön och Jakobstad tillsammans. Resultaten från Borgå dominerar sålunda i undersökningen. Om jag skulle ha haft jämnstora informantgrupper kunde resultaten ha sett något annorlunda ut.

Eftersom jag använde resultaten från Danielsson (2021) för Kimitoöns del är det några år mellan det delmaterialet och de delmaterial som samlades in senare från de två andra orterna.

Detta kan ha haft en inverkan på resultaten eftersom ungdomsspråket utvecklas kontinuerligt (jfr 3.2.2), och språket på Kimitoön kan ha förändrats sedan jag samlade in det för kandidatavhandlingen.

Som en följd av Finlands tvåspråkighet kommer svenskspråkiga elever i kontakt med finska språket kontinuerligt och har därför möjlighet att känna till direkta lån från finska. Likaså kan barn från tvåspråkiga familjer vara bekanta med uttryck från finska sedan tidig ålder. Det är därför möjligt att fennicismerna som testades i sig hör inte hemma i informanternas språkbruk utan de bara känner igen dem från finska och därför har av valt dem bland bjudorden. Om jag kunde ha samlat in mera bakgrundsfakta av informanterna och frågat om språksituationen i deras familjer skulle jag möjligen ha kunnat tolka svaren mot denna bakgrund. Att informanterna i undersökningen skulle uppträda fullständigt anonymt var dock en grundförutsättning för att kunna utföra studien.

Litteratur

- Bergroth, Hugo, 1913: Bruka ditt svenska modersmål riktigt! IV. I: P. Nordmann (red.):
Kalender utgiven av Svenska folkskolans vänner 1913. Tjugundeåttonde årgången.
Helsingfors.
- Bergroth, Hugo, 1992: Finlandssvenska.Handledning till undvikande av provinsialismer i tal
och skrift. Faksimilupplaga av andra reviderade och tillökade upplagan. Vasa:
Schildts.
- Danielsson, Jenna, 2021: Finlandismer i skolelevs språkbruk. Kandidatavhandling. Åbo
Universitet.
- Falk, Mia & Reuter, Mikael, 1999: Ungdomsspråk på Hanaholmen. I: Språkbruk. 2/1999.
Finlex, Statsrådets förordning om kommunernas språkliga status åren 2013-2022.
<https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2013/20130053> (Hämtad: 28.9.2022)
- Forsskåhl, Mona, 2015: Finlandssvensk slang. I: Marika Tandefelt (red.), Gruppsspråk,
samspråk, tvåspråk. Svenskan i Finland – i dag och i går. Helsingfors: Svenska
litteratursällskapet i Finland. S. 47–78.
- af Hällström-Reijonen, Charlotta, 2012: Finlandismer och språkvård från 1800-talet till i dag.
Helsingfors universitet: Nordica.
- af Hällström-Reijonen, Charlotta, 2010: Om finlandismer och språkvårdens möjligheter att
motverka dem. I: Lars-Gunnar Andersson, Olle Josephson, Inger Lindberg, Mats
Thelander (red.), Språkvård och språkpolitik. Svenska språknämndens
forskningskonferens i Saltsjöbaden 2008. Småskrift utarbetad av Språkrådet.
Stockholm: Norstedts. S. 286–303.
- af Hällström-Reijonen, Charlotta & Reuter, Mikael, 2008: Finlandssvensk ordbok. Fjärde
upplagan. Helsingfors: Schildts.
- Institutet för de inhemska språken, 2022a: De svenska dialekterna i Finland.
https://www.sprakinstitutet.fi/sv/om_sprak/dialekter/de_svenska_dialekterna_i_finland#Dialektaladrag (Hämtad: 3.10.2022)
- Institutet för de inhemska språken, 2022b: Karta över dialektområden. Bild 1.
https://www.sprakinstitutet.fi/sv/vara_ordbocker/dialektordbocker/ordbok_över_finlands_svenska_folkmal/karta_över_dialektomraden (Hämtad: 3.10.2022)
- Institutet för de inhemska språken, 2022c: Vad är en dialekt?
https://www.sprakinstitutet.fi/sv/om_sprak/dialekter (Hämtad: 3.10.2022)

Ivars, Ann-Marie, 2015: Dialekter och småstadspråk. Svenskan i Finland – i dag och igår
1:1. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Jakobstad – Pietarsaari.

<https://jakobstad.fi/> (Hämtad: 14.11.2022)

Kimitoön – Kemiönsaari.

<https://www.kimitoon.fi/> (Hämtad: 21.9.2022)

Kotsinas, Ulla-Britt, 2007: Ungdomsspråk. Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 25.
Uppsala: Hallgren och Fallgren.

Melin, Christina, 1986: Forskning i finlandssvenska. I: Språkvård och finlandssvenska.
Kompendium sammanställt av Mikael Reuter, 1987. Helsingfors. S. 78–82.

Melin-Köpilä, Christina, 1996: Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan. Språkliga
studier med utgångspunkt i nutida elevtexter. Institutionen för nordiska språk vid
Uppsala: Uppsala universitet.

Porvoo – Borgå.

<https://www.porvoo.fi/sv/> (Hämtad: 28.2.2023)

Reuter, Mikael, 2002: Numret på botten. Reuters ruta 4/9 2002. Institutet för de inhemska
språken. (Hämtad: 13.10.2022)

https://www.sprakinstitutet.fi/sv/publikationer/sprakspalter/reuters_rutor_1986_2013/2002/numret_pa_botten

Reuter, Mikael, 2014: Så här ska det låta. Om finlandssvenska och språkriktighet.
Helsingfors: Scriptum.

Saarela, Jan, 2021: Finlandssvenskarna 2021 – en statistisk rapport. Svenska Finlands
folkting.

Statistikcentralen

https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_sv.html (Hämtad: 14.11.2022)

Strandberg, Janine A.E., Gooskens, Charlotte & Schüppert, Anja, 2022: Errors or identity
markers? A survey study on the use of and attitudes towards finlandisms and
fennicisms in Finland Swedish. I: Nordic Journal of Linguistics. S. 1–31.

SAOB = Svenska Akademiens ordbok, 1924: Finlandism.

<https://svenska.se/saob/?sok=finlandism&pz=4> (Hämtad: 13.10.2022)

SAOL= Svenska Akademiens ordlista, 2015: Finlandism.

<https://svenska.se/saol/?sok=finlandism&pz=4> (Hämtad: 13.10.2022)

SO = Svensk ordbok, 2021: Finlandism.

<https://svenska.se/so/?sok=finlandism&pz=4> (Hämtad: 13.10.2022)

Tandefelt, Marika, 2017: Språk i prosa och press. Svenskan i Finland – i dag och i går. (red.)
Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland..

Uppslagsverket Finland, 2022a: Nyland. Svenska folkskolans vänner rf.

<https://uppslagsverket.fi/sv/sok/view-170045-Nyland> (Hämtad: 28.9.2022)

Uppslagsverket Finland, 2022b: Svenskfinland. Svenska folkskolans vänner rf.

<https://uppslagsverket.fi/sv/sok/view-170045-Svenskfinland> (Hämtad: 28.9.2022)

Uppslagsverket Finland, 2022c: Åboland. Svenska folkskolans vänner rf.

<https://uppslagsverket.fi/sv/sok/view-170045-Aaboland> (Hämtad: 28.9.2022)

Uppslagsverket Finland, 2022d: Österbotten. Svenska folkskolans vänner rf.

<https://uppslagsverket.fi/sv/sok/view-170045-Oesterbotten> (Hämtad: 28.9.2022)

Uudenmaan liitto

<https://uudenmaanliitto.fi/tietoa-uudestamaasta/alue-ja-kunnat/> (Hämtad: 12.12.2023)

Visit Porvoo

<https://www.visitporvoo.fi/sv/> (Hämtad: 28.2.2022)

Bilagor

Bilaga 1. Enkät

Ordtest

1. Klass *

2. Alder *

3. Kön *

- Flicka
 Pojke
 Annat alternativ

Hur brukar du kalla de här klädesplaggen?

4. *

- Munkjacka
 Hoodie
 Huppare/huppari
 Huvtröja
 Collegerock
 Annat, vad?

5. *

- Jeansen
- Farkkun
- Annat, vad?

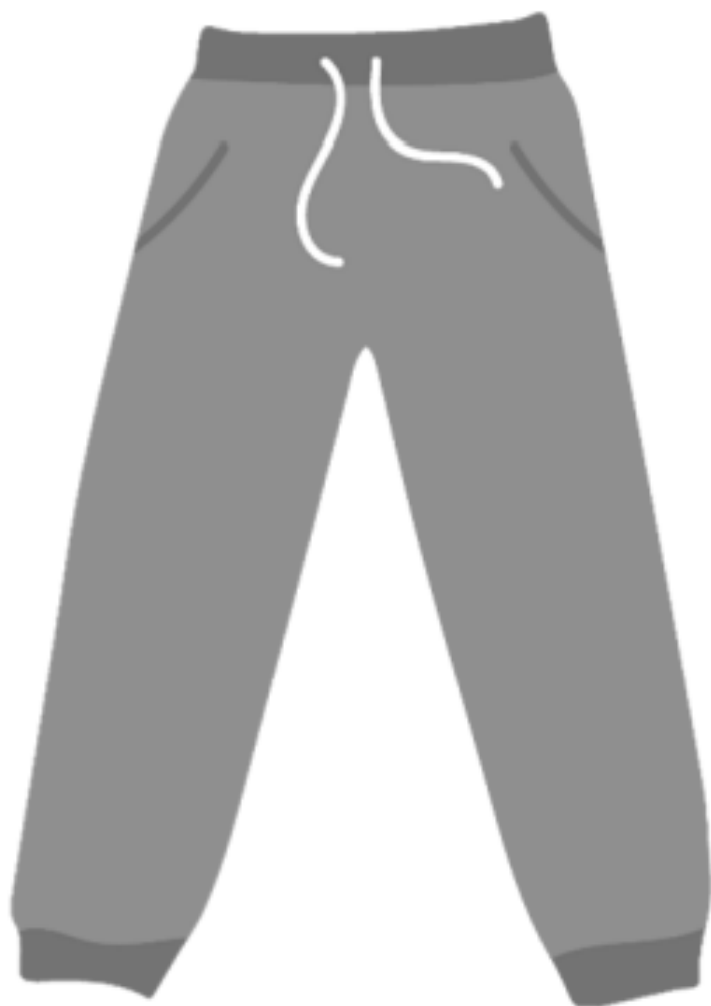
6. *

- Lippis
- Keps
- Skämmössa
- Annat, vad?

7. *

- Linnen
- Toppin
- Annat, vad?

8. *

- Mjukisar
 - Mjukisbyxor
 - Lökärin
 - Sweats
 - Collegebyxor
 - Mysbyxor
 - Annat, vad?
-

Skriv satserna på bättre svenska.

9. Det är pakko på att fara nu. *

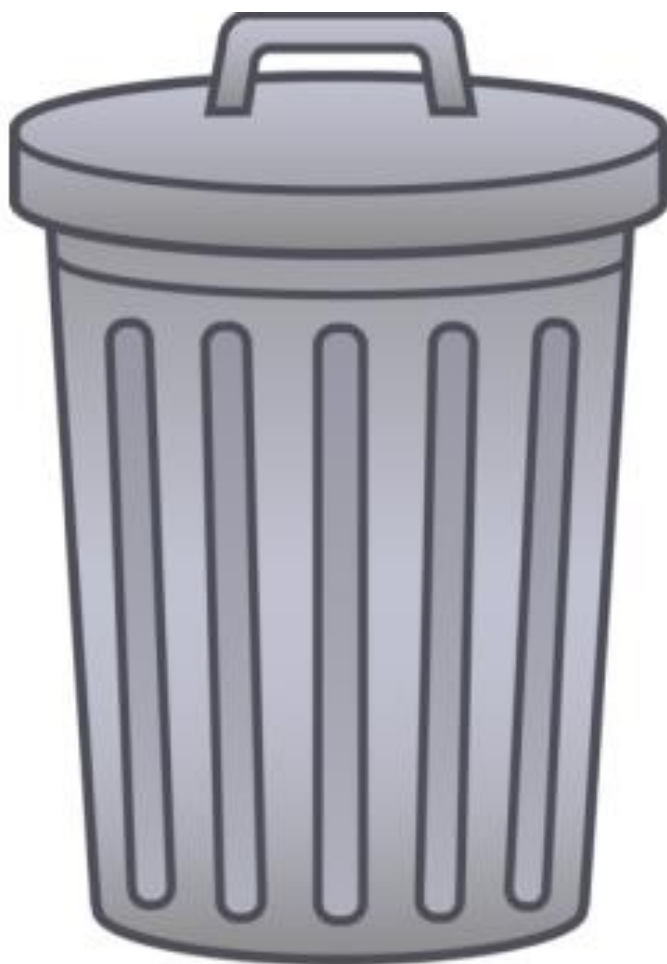
10. Jag har många keikkor nästa vecka. *

11. Det haittar ingenting. *

12. Är du muka(mas) sjuk? *

Välj ordet som du skulle använda.

13. *

- Roskis
- Skräpkorg
- Papperskorg

14. *

- Wc
- Vessa
- Toa
- Toalett

15. *

- Kompis
- Vän
- Kaveri
- Kamrat

16. *

- Juttu
- Sak
- Grej

17. *

- Godis
- Karamell
- Karkki

Hur böjer du följande ord?

18. *

- Ett nummer - numret - nummer - numren
- En nummer - nummern - numror - numroma

19. *

- Ett botten - bottnet - botten - bottnen
- En botten - bottnen - bottnar - bottarna

20. Skriv de finska orden på svenska. *

Du måste vara tarkka nu. *

Vi hade en jättekiva dag. *

Det där var nolot. *

Det var inte så paha som jag trodde. *

21. Mina svar får användas i undersökningen *

- Ja
- Nej

Lyhennelmä

Tutkimuksen taustaa

Finlandismit ovat mielenkiintoinen ja yleinen kielellinen ilmiö kaksikielisillä alueilla Suomessa. *Finlandismi* -käsitteen voi määrittellä monella tapaa. Melinin (1986:80) määritelmän mukaan finlandismi on eräs kielenpiirre suomenruotsissa, joka eroaa Ruotsissa puhutusta yleiskielestä. Reuter (2014:14) määrittelee käsitteen olevan sana tai ilmaisu, jota käytetään enimmäkseen Suomessa tai sana, jonka merkitys on eri Suomessa puhutussa ruotsin kielessä kuin Ruotsissa puhutussa. Vielä tarkemman määritelmän mukaan finlandismi on sana, lause tai rakenne, jota käytetään ainoastaan suomenruotsissa ja eri paikalliskielissä eli murteissa (af Hällström-Reijonen 2012). Finlandismeille tunnusomaista on, että niitä ymmärtääkseen tulee puhujan osata suomea. Suurin osa finlandismeista ilmenee sana- ja lausetasolla, mutta niitä on myös morfologiassa, syntaksissa, ääntämyksessä, semantiikassa sekä pragmatiikassa (af Hällström-Reijonen, 2012:79). Esimerkkejä finlandismeista ovat substantiivit *kiva* ja *juttu*, partikkelin *var/där* virheellinen käyttö sekä sanojen taivutus väärän suvun mukaa (*en/ett*).

Finlandismeja voidaan kategorisoida monella tapaa; statuksen ja käytettävyyden, hyväksynnän, kielenhuollon vaikuttamismahdollisuuksien sekä alkuperän mukaan. Keskeisimpänä tutkimukselleni mainittakoon kategorisointi alkuperän mukaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, mistä kielestä finlandismi on peräisin. Tutkimukselleni merkittäviä ovat etenkin *fennismit* (esim. *tarra*), jotka ovat peräisin suomen kielestä, sekä *anglismit* (esim. *filis*), jotka ovat peräisin englannin kielestä (Reuter 2014:14–20.).

Fennismit ovat siis finlandismien alanimike. Ne ovat suomenkielisiä sanoja, joita käytetään yleensä sellaisinaan (esim. *tarra*) suomenruotsissa, tai käännöslainoja (esim. *kurabyxor*). (Reuter 2014:14–26, af Hällström-Reijonen 2012:64.) Suurin osa tutkimuksessani mukana olevista sanoista ovatkin fennismejä, kuten *karkki*, *kiva*, *pakko på*, *roskis* ja *kiva*. Asenteet fennismejä kohtaan ovat negatiivisempia kuin finlandismeja kohtaan yleisesti. Tästä huolimatta niiden käyttö on lisääntynyt viimeisten sukupolvien aikana, ja ne ovat muodostuneet pysyväksi suomenruotsin piirteeksi. (Strandberg, Gooskens & Schüppert 2021:10)

Nykymaailmassa nuoret voivat saada hyvät lähtökohdat monille kielille jo varhaisessa vaiheessa monimuotoistuneen yhteiskuntamme vuoksi. Lisäksi Falkin ja Reuterin (1999) mukaan sosiaalinen media, musiikki, pelit, elokuvat ja tv-sarjat ovat mahdollistaneet kielten varhaisen adaptoinnin. Etenkin englannin vahva kielellinen asema puhuttaa. Uusia laina- ja slangisanoja hyväksytään kieleen jatkuvasti, joita nuoret usein käyttävätkin puheessaan. Tämän takia peruskouluikäiset oppilaat ovat juuri otollinen ikäryhmä tutkimukselleni.

Niin kuin aikaisemmin mainitsin ovat finlandismit yleisiä Suomen ruotsinkielisillä alueilla, jotka poikkeuksetta sijaitsevat rannikkoalueilla luoden käsitteen 'Svenskfinland'. Tähän alueeseen kuuluu kaistale Uudenmaan eteläosaa, Varsinais-Suomen saaristo, Ahvenanmaa sekä rannikkokaistale Pohjanmaalla (Uppslagsverket 2022b). Tutkimani kaksikieliset paikkakunnat, Kemiönsaari, Porvoo ja Pietarsaari, lukeutuvat näihin alueisiin ja sopivat siksi tutkimukseeni kielellisen rakenteensa puolesta.

Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, ovatko oppilaat adaptoineet tutkimiani fennismejä ja muita finlandismeja kielenkäyttöön. Informantit ovat ruotsinkielisten koulujen oppilaita, 4. ja 9. luokalta, eri puolilta Suomen ruotsinkielisiä alueita, Turunmaalta, Uudeltamaalta sekä Pohjanmaalta. Tarkoitukseni on tarkastella tuloksia mahdollisten alueellisten erojen pohjalta. Hypoteesini on, että informantit 9. luokalta ovat omaksuneet finlandismit kielenkäyttöön vahvemmin kuin 4. luokkalaiset ja että finlandismeja esiintyy eniten kemiönsaarelaisten informanttien vastauksissa.

Tutkimuksessani vastaan seuraaviin kysymyksiin:

- Kuinka hyvin oppilaat hallitsevat kyseessä olevia finlandismeja?
- Millaisia eroja on havaittavissa 4. ja 9. luokan oppilaiden välillä?
- Millaisia eroja on havaittavissa paikkakuntien välillä?

Ensimmäinen kysymys käsittelee sitä, minkä sanan oppilaat valitsevat tarjotuista sanoista monivalintatehtävissä sekä mitä korvaavia sanoja he käyttävät fennismeistä. Lisäksi yhdessä tehtävässä tutkin oppilaiden sanojen taivutusta. Toisen kysymyksen tehtävänä on selvittää, onko tuloksissa huomattavia eroja riippuen oppilaiden ikäryhmästä. Kolmas kysymys

keskittyä alueellisiin eroihin ja siihen, onko finlandismit tutumpia joillekin oppilaille paikkakunnasta riippuen.

Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimukseni aineisto koostuu kyselytutkimuksestani saaduista vastauksista. Tutkimus käsittää yhteensä 142 vastausta, jotka jakautuvat seuraavanlaisesti: Kemiönsaari 43, Porvoo 77 ja Pietarsaari 22 (katso taulukko 27.) Aineistonkeruu on toteutettu kahdessa osassa, sillä materiaalin Kemiönsaaresta keräsin aikaisemmin kandidaatintutkielmaani varten (Danielsson 2021). Sen pohjalta toteutin laajennetun jatkotutkimuksen, jonka tarkoituksena on verrata jo aiemmin saatuja tuloksia Kemiönsaaresta muiden kaksikielisten alueiden, Porvoon ja Pietarsaaren, tuloksiin.

Taulukko 27. Tutkimuksen informantit.

Tutkimuksen informantit	Alueet			Yhteensä
	Kemiönsaari	Porvoo	Pietarsaari	
4 lk.	16	28	11	55
9 lk.	27	49	11	87
Yhteensä	43	77	22	142

Kyselylomakkeeni koostuu kahdestakymmenestä yhdestä kohdasta, mukaan lukien taustatietoja kartoittavat kysymykset. Lomakkeeni tehtävätyypit ovat vaihtelevia; sisältäen monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä, käänös-lausetehtäviä sekä sanan taivutus tehtäviä.

Ensimmäisessä tehtävässä oppilaat näkivät kuvia vaatesanastoon liittyvistä sanoista. Tarkoituksena oli valita se sana, joka on oman kielenkäytön mukainen. Oppilaat saivat esimerkiksi valita vaihtoehdoista ”*keps/lippis/skärmössä/jokin muu, mikä?*” sanan, jota itse käyttäisivät. Seuraavat viisi monivalintakysymystä kartoittivat samaan tapaan oppilaan kielenkäyttöä muiden yleisten finlandismien avulla, esim. *kompis/kaveri/vän/kamrat*.

Avoimissa kysymyksissä tarkoituksena oli muuttaa ruotsinkielisten lauseiden kieliasu yleiskielelliseksi. Tällä tehtävätyypillä halusin selvittää, osaavatko oppilaat muuttaa lauseiden

finlandismit vastaaviksi yleiskielen sanoiksi, toisin sanoen tunnistavatko he kyseiset finlandismit. Esimerkiksi lause ”*Det är pakko på att fara nu.*”, josta tavoiteltiin yleiskielellistä muotoa ”*Jag måste fara nu*”.

Seuraavat käänöslause tehtävät sisälsivät fennismejä, jotka tuli kääntää ruotsin kielelle. Esimerkkinä lause ”*Det där var nolot.*”, jonka fennismi tuli korvata yleiskielen mukaisesti ruotsin kielen sanalla *pinsamt*.

Viimeisessä tehtävässä testattiin, osaavatko oppilaat taivuttaa sanat *nummer* ja *botten* oikean suvun (*en/ett*) mukaisesti.

Tulokset ja pohdinta

Tulokset osoittavat ikäryhmiin liittyvän hypoteesini paikkansapitävyyden. Tuloksien mukaan finlandismeja on omaksuttu enemmän 9. luokan informanttien kielenkäyttöön jokaisella kolmesta vertailtavasta alueesta. Tulosta tukee myös eräs Melin-Köpilän (1996:77) aikaisempi tutkimus, jossa vanhempien oppilaiden teksteissä oli havaittavissa enemmän finlandismeja kuin nuorempien oppilaiden teksteissä.

Alueellinen hypoteesini ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Oletin, että finlandismeja esiintyisi eniten Kemiönsaarella, Turunmaan läheisyydessä, mutta tuloksien myötä Porvoo osoittautui vastaukseksi hypoteesin vastaisesti. Etäisyys ns. kieltenkeskuksesta eli pääkaupungistamme voi vaikuttaa alueen kielenkäyttöön (Ivars 2015). Pääkaupunkiseutumme on pitkälti vallitsevasti suomenkielinen, minkä läheisyydessä Porvookin sijaitsee. Tämän perusteella voisi selittää finlandismien yleisyyttä paikalliskielessä. Erot tuloksissa Porvoon ja Kemiönsaaren välillä ovat kuitenkin hyvin pienet.

Melin-Köpilä (1996) tutki oppilastekstejä mm. Turusta, Loviisasta ja Närpiöstä. Nämä sijaitsevat lähekkäin tutkimiani alueita, joten yhdenvertaisuutta tuloksien välillä voi pitää oleellisena (Turku – Kemiönsaari, Loviisa – Porvoo ja Närpiö – Pietarsaari). Hänen mukaansa eniten finlandismeja löytyi oppilaiden teksteistä Turusta, mikä puoltaa hypoteesiani Kemiönsaaresta, seuraavaksi eniten Loviisasta, mutta Närpiöstä ei ollenkaan. Tämä tukee myös saamiani tuloksia Pietarsaaren osalta, sillä se osoittautui tutkimuksessani alueeksi, jonka informantit ovat omaksuneet vähiten finlandismeja kielenkäyttöönsä. Tulosta voi mahdollisesti selittää aikaisemmin mainitsemallani etäisyydellä pääkaupunkiseudusta.

Yleisesti ottaen finlandismit liittyen vaatesanastoon olivat informanteille tutuimpia alueesta tai ikäluokasta huolimatta. Vähiten tuttuja finlandismeja löytyi avoimista- sekä käännošlausetteistä. Näiden vastauksissa ilmeni paljon *en tiedä* -vastauksia, etenkin 4. luokan osalta. Mainitsemisen arvoista on lisäksi väärän suvun mukainen taivutus, jonka suurin osa kaikista informanteista oli omaksunut. Lukuun ottamatta yllättäviä tuloksia Porvoon 9. luokalta, missä enemmistö heistä taivutti *ett nummer* oikeaoppisesti.

Finlandismit, jotka olivat enemmistölle tuttuja, olivat mm. *huppare/huppari*, *topp* och *verkkarit*. Vaikka joissain tapauksissa enemmistö ei valinnut finlandismia tarjotuista sanoista, ehdottelivat informantit omia finlandismeja myös ahkerasti: *lippa*, *ärmlös pairo*, *käppi*, *lököpökön*, *wife beater* ja *verkkare*. Niin kuin aikaisemmin mainittu, on englannin asema nuorten kielessä väistämättömässä nousussa (Falk och Reuter 1999). Näin ollen englannin kieli oli selvästi näkyvässä informanttien vastauksissa; anglismit saivat kannatusta (esim. *hoodie* ja *wc*), ja informantit ehdottelivat myös omia englanninkielisiä lainasanoja (esim. *sockpants*, *tank top*, *wife beater* ja *baggy clothes*).

Myös alueellisia eroja oli havaittavissa tiettyjen finlandismien kohdalla. Jotkin finlandismit esiintyivät selvästi jollakin alueella toista aluetta vahvemmin. Kyseessä on siis ns. *alueelliset finlandismit*. Niistä esimerkkinä taulukko 28. Taulukon mukaan voisi sanoa, että *lökärin* ja *karkki* ovat alueellisia finlandismeja Uudenmaan alueella, sillä ne esiintyivät porvoolaisten informanttien vastauksissa enemmän kuin muilla alueilla. Kemiönsaarelaiset taas ovat omaksuneet finlandismin *muka(mas)* vahvemmin kielenkäyttöön. Kemiönsaarella finlandismille *keikkor* on erilaisia merkityksiä. Oikea merkitys olisi suomen kielen *keikka* -sanan mukainen, mutta Kemiönsaarella enemmistö mieltää sen *juttu* -sanan mukaiseksi. Erityisesti sanan merkityksessä on alueellista vaihtelua, sillä muilla alueilla *keikkor* tulkitaan esiintymisinä.

Taulukko 28. Alueellisten finlandismien prosentuaaliset määrät.

finlandismi						
	Kemiönsaari		Porvoo		Pietarsaari	
	4 lk.	9 lk.	4 lk.	9 lk.	4 lk.	9 lk.
<i>lökärin</i>	6,3 %	0 %	17,9 %	44,9 %	0 %	9,1 %
<i>karkki</i>	56,3 %	51,9 %	71,4 %	85,7 %	36,4 %	72,7 %
<i>keikkor</i>	56,3 %	100 %	50 %	75 %	18,2 %	100 %
<i>muka(mas)</i>	25 %	96,3 %	7,1 %	12,2 %	0 %	27,3 %

Forsskählin (2015:55–58) mukaan slangien välillä on paljon alueellisia eroja, mutta sama koskee finlandismeja. Tässä tutkimuksessa alueellisia finlandismeja oli löydettävissä Kemiönsaaren ja Porvoon paikalliskielestä, mutta ei Pietarsaaren.

Tuloksien valossa voi siis todeta, että fennismit ja muut finlandismit ovat hyvin yleinen kielellinen ilmiö Suomen kaksikielisillä alueilla. Alueellista vaihtelua on havaittavissa, mutta kyselytutkimuksessani ilmenneet finlandismit kuuluvat ainakin jossain määrin, alueesta riippumatta, tutkimieni informanttien kielenkäyttöön.

Sain kerättyä tarpeeksi materiaalia tutkimustani varten, mutta informanttien määrä on alueellisesti hieman epätasapainossa. Tämän takia eivät tulokset ole täysin vertailukelpoiset keskenään. Informanttien määrä pelkästään Porvoosta on enemmän kuin Kemiönsaarelta ja Pietarsaaresta yhteensä. On mahdollista, että Porvoon tulokset dominoivat muiden alueiden vastauksia. Toisin sanoen, jos vertailuryhmät olisivat olleet tasavertaisemmat, olisivat tuloksetkin voineet olla erilaiset.

Eräs mainitsemisenarvoinen asia tutkimuksen kannalta on materiaalinkeruun ajankohta. Koska käytin aikaisemmin saamiani tuloksia Kemiönsaaresta (Danielsson 2021) on materiaalinkeruussa pari vuotta välissä. Materiaali Kemiönsaarelta on siis kaksi vuotta vanhempaa kuin uusi materiaali Porvoosta ja Pietarsaaresta. Tällä muuttujalla saattaa olla

vaikutusta tulokseen, sillä nuorisokieli kehittyy jatkuvasti (3.2.2) ja näin ollen olisi Kemiönsaarellakin puhuttava kieli voinut muuttua näiden vuosien aikana.

Viimeisenä pohdin alueiden kielellistä tilannetta. Kaksikielisillä alueilla ruotsinkieliset oppilaat ovat jatkuvassa yhteydessä suomen kieleen, minkä takia informantit voivat tunnistaa suoria lainauksia eli fennismejä jo ennestään. Mahdollisesti myös kaksikielisillä perheillä voi olla vaikutusta tulokseen. Mikäli olisin voinut kerätä lisää taustatietoa informanteista ja perheen kielitaidosta, olisin voinut tulkita tuloksia näiden tietojen pohjalta. Toteutin tutkimukseni kuitenkin suojellen alaikäisten informanttien anonymiteettia, eikä tutkimusta olisi muussa tapauksessa voinut toteuttaa yhtä tunnistamattomasti.